

Concept

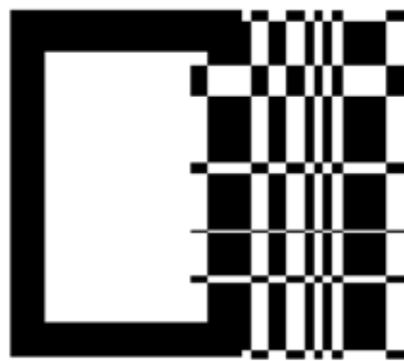
Ambitiedocument
Duurzame Woonuitbreiding Nagele

Verweven van dorp en polder

Dérive
Strootman Landschapsarchitecten
Gemeente Noordoostpolder

2023

Verweven van dorp en polder

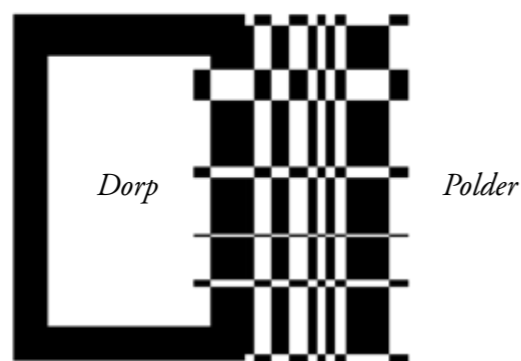
Woord vooraf

Dit Ambitiedocument verwoordt en verbeeldt de ambities voor de woonuitbreiding van het dorp Nagele. De woningnood is voelbaar en het dorp wil graag uitbreiden. Het voorliggende document werkt agenderend en slaat de brug naar ruimtelijke uitwerking.

De opgestelde ambities bevatten richtinggevende bouwstenen die gezamenlijk de koers vormgeven om te komen tot een gemeenschappelijk toekomstbeeld voor en door alle betrokkenen. De ambities sluiten aan bij opgaven op diverse schaalniveaus en bij bestaande visies, programma's en agenda's. Zo werken we aan een kwaliteitsslag voor de cultuurhistorie van Nagele en voor het leven van de huidige en toekomstige Nagelezen.

We gaan op weg naar een toekomstbestendig Nagele! Ga je mee?

Inhoud

0. Introductie	08
Aanleiding duurzame woonuitbreiding Ambities en uitdagingen voor Nagele	
1. Visievorming + <i>Analyse</i>	16
Uitbreiden door te verweven Ruimtelijke denkkaders	
2. Ambities + <i>Bouwstenen</i>	28
Verbeter - Blijvend werken aan het bestaande Nagele Werk samen - Op collectieve wijze de collectiviteit ontwerpen Verweef - Landschap en openbare ruimte als basis nemen Innoveer - Innoveren als polderdorp van de toekomst	
3. Koppelkansen + <i>Uitdagingen</i>	62
Aansluiting programma's en beleid Regionale opgaven en aanknopingspunten	
4. Vervolgstappen + <i>Aanbevelingen</i>	76
Aandachtspunten verdere planvorming Fasering en deelonderzoeken	
Bijlage: Achtergrond	88
Kernwaarden en verbeterlagen Nagele Aanloop naar Ambitiedocument Selectie toegepaste bronnen	

0. Introductie

Aanleiding duurzame woonuitbreiding

Met de aanwijzing van Nagele als ‘Wederopbouwgebied van nationaal belang’ door het Rijk, is er het afgelopen decennium gewerkt aan een fysieke kwaliteitsverbetering van het icon Nagele. Met aandacht voor het gedachtengoed van het dorp zijn er functies herschikt, woningen toegevoegd en veel woningen gerenoveerd.

Net als in de rest van Nederland is er ook in Nagele behoefte aan meer woningen. In de Woonvisie van de Noordoostpolder en de woonenquête in Nagele wordt duidelijk dat een breed woningbouwprogramma wenselijk is – van jong tot oud, van sociaal tot koop. Daarbij is de mogelijkheid voor een verdere inbreiding in Nagele door te verdichten beperkt.

De vraag naar meer woningaanbod bracht Dorpsbelang tot het verzoek om een aanzienlijke woonuitbreiding

Gezien de culturele waarde van Nagele is er een visie nodig op deze woonuitbreiding. Met hulp van de Erfgoed Deal is in samenwerking met het College van Rijksadviseurs gezocht naar een innovatieve uitbreiding passend bij de uitdagingen van deze tijd. Dérive heeft de ambities geformuleerd, verbeeld en samengebracht in dit document: ‘Verweven van dorp en polder’.

Naar een volhoudbare leefomgeving

De Nationale Omgevingsvisie, de Strategische Agenda Flevoland ‘Samen maken we Flevoland’, het gemeentelijke programma ‘Leefbaarheid en Wonen’, de NOVEX, Nationaal Programma Landelijk Gebied, de Omgevingswet, Mooi Nederland, Programma Gezonde Groene Leefomgeving – stuk voor stuk beleidsinitiatieven die bij moeten dragen aan dat alles omvattende doel: een volhoudbare leefomgeving. Maar wat houdt dit precies in en hoe brengen we dat in de praktijk? Het vraagt om nieuwe en andere manieren van denken en werken.

De gemeente ziet Nagele als uitgelezen kans om hieraan te werken. Zo kan het dorp de voorbeeldrol van weleer opnieuw vervullen!

Samen bouwen we in Nagele aan een trotse toekomstbestendige samenleving met een herkenbare identiteit

Expertessie rond de ambities voor Nagele / Museum Nagele, maart 2023

Kavel (circa 19,7 ha) aangewezen voor de uitbreiding

Ambities en uitdagingen voor Nagele

De vier ambities zijn kernachtig samen te vatten:

Verweef, Verbeter, Werk samen en Innoveer!

Deze komen voort uit de vraag: “Hoe kan een woonuitbreiding van ten minste 300 woningen bijdragen aan de toekomstbestendigheid én de iconische status van Nagele, denkend vanuit het collectieve gedachtengoed waarmee het dorp destijds is ontworpen?” Dit woningaantal is gebaseerd op de afmetingen van het perceel en op een dichtheid passend bij het bestaande dorp – dat in de jaren 80 eerder is uitgebreid aan de zuidkant.

Maar hoe breed je een dorp uit dat vanaf haar ontstaan geroemd wordt om het innovatieve karakter van het ontwerp? Met deze unieke opgave bouwen we voort op het werk van ontwerperscollectieven De 8 en Opbouw, modernistische architectenverenigingen met onder meer Aldo van Eyck, Cornelis van Eesteren, Gerrit Rietveld, Jaap Bakema, Lotte Stam-Beese, Mart Kamerling en Mien Ruys. Zij ontwierpen vanuit de principes van het Nieuwe Bouwen waarbij ‘licht, lucht en ruimte’ en het maken van ‘een ruimte in de ruimte’ centraal staan.

Een ruimtelijk denkkader voor het uitbreidingsperceel vanuit het uitgangspunt om dorp en polder te verweven: geen uitbreidingsplan maar een aanweavingsplan

Uitdagingen voor dorp en polder

Het perceel van de woonuitbreiding ligt op de overgang van dorp naar polder. Het stuk land wordt op dit moment agrarisch benut. De Noordoostpolder beschikt over de meest vruchtbare landbouwgronden van Nederland; de voorgestelde woonfunctie conflicteert met deze voedselproductie. Staan de opgaven van dorp en polder hiermee tegenover elkaar of kunnen we beide verbinden?

Koppelen van transitieopgaven

Nagele is een icoon van de maakbare samenleving: met de vernieuwende bouwcultuur van het Nieuwe Bouwen en de ligging op het uit zee gewonnen land van de Noordoostpolder. Wat is de toekomst van dit modernistische naoorlogse dorp en de vruchtbare polder in de 21ste eeuw, gezien de benodigde transitie rond klimaat, energie, water, voedsel, mobiliteit? Kan stedenbouw, architectuur, landschap, landbouw én dorpsgemeenschap opnieuw verbonden worden in een configuratie die toekomstbestendig is?

De transitiecurve toont de al bestaande en de benodigde verandering

Anders denken en doen

Wat we zeker weten is dat de traditionele manier van woonuitbreidingen door het geheel volbouwen van weilanden met 'woondorpen' (scheiding van dorp- en polderactiviteit) niet houdbaar is; op die manier eisen we te veel open ruimte op. Daarom moeten we compact en duurzaam bouwen, met voldoende ruimte voor lokale voedselproductie, biodiversiteit, klimaatadaptatie en waterbuffering. Dit is een *fundamenteel andere manier* dan de reguliere wijze van uitbreiden in de Noordoostpolder. In Nagele kiezen we voor de verweving van woondorp en productiepolder, met een deel van de voedsellandbouw binnen het dorp.

Transitiecurve voor dorp en polder: een toekomstbestendig Nagele

1. Visievorming + *Analyse*

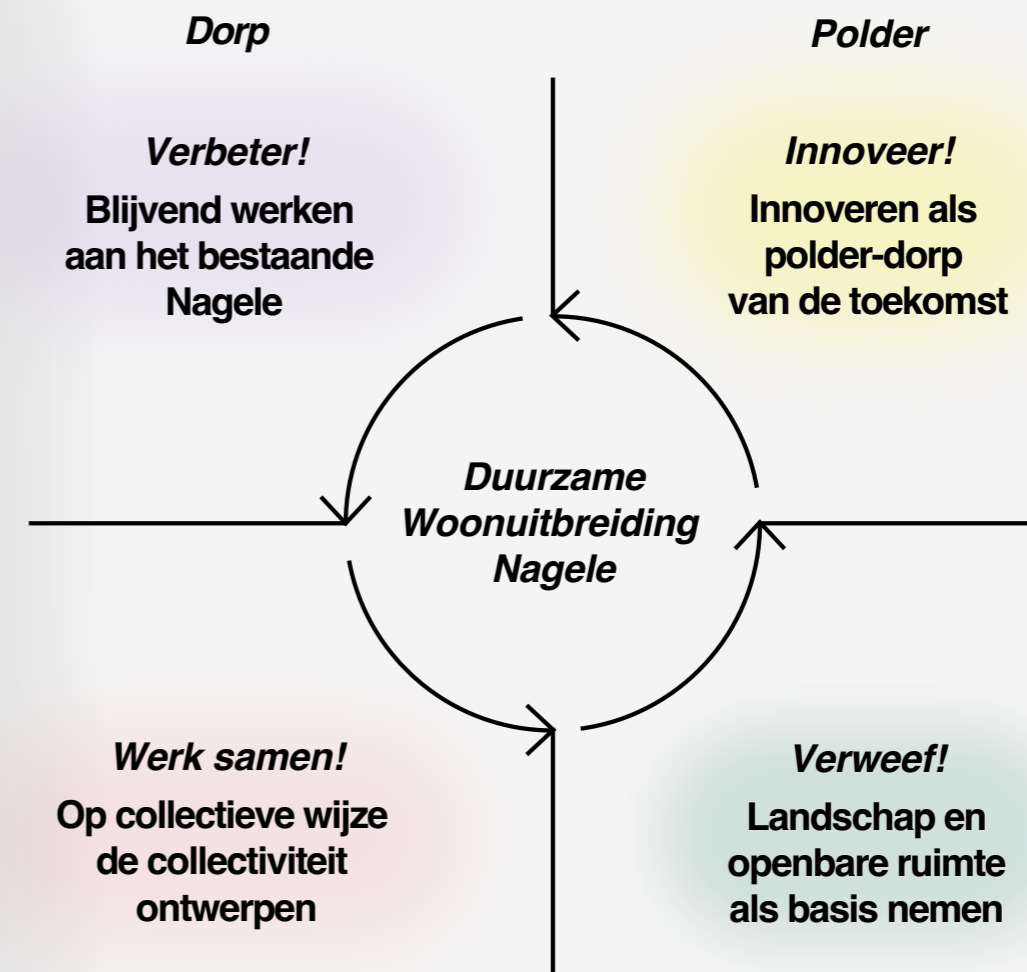
Uitbreiden door te verweven

We verweven de woonuitbreiding met het bestaande Nagele en de omgeving. Dit doen we door het perceel voor de uitbreiding nadrukkelijk niet te zien als enkel bouwgrond, maar door dit momentum aan te grijpen als hefboom om de collectieve opgaven van het dorp en de polder samen aan te pakken. Een duurzame structuur als drager met toekomstbestendige invullingen zet Nagele opnieuw op de kaart!

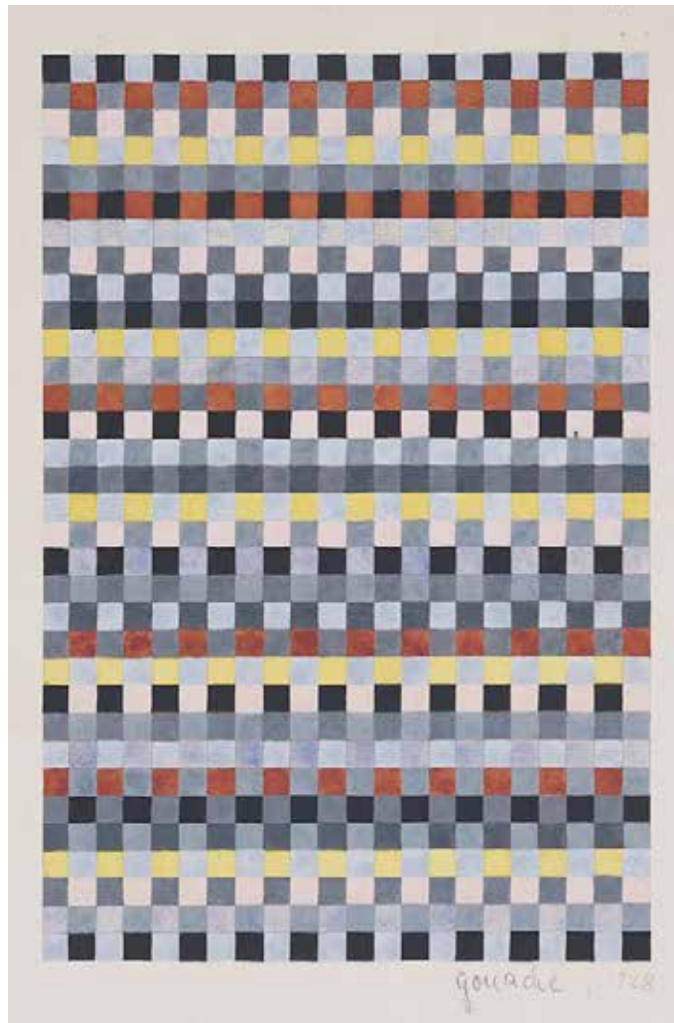
Op het uitbreidingsperceel komen dorp en polder samen en worden ze met elkaar vervlochten

We verbeteren, werken samen, verweven en innoveren. Hierbij wordt niet enkel gekeken naar het ruimtelijke, maar ook naar functies en programmering, en naar het proces en de manier van organiseren.

Deze woonuitbreiding zal zowel toekomstige bewoners uit Nagele zelf en uit de Noordoostpolder aantrekken als van buitenaf. De huidige Nagelezen en nieuwe bewoners staan centraal bij de uitwerking van de vier leidende ambities die hiernaast en in het volgende hoofdstuk staan beschreven.

Vier leidende ambities voor Nagele

Tekening weefwerk - Bauhaus / Anni Albers, 1928

**De lijnen van de polder
zetten zich door op het
uitbreidingsperceel en
overlappen met verbin-
dingspunten in het dorp;
ze vormen een geweven
polderdorp-tapijt!**

Aanbouw biobased gebouw - Triodos Bank /
RAU Architecten, 2019

**Nagele als modeldorp
voor innovatief bouwen
met biobased materialen**

Buitengewoon polderdorp Nagele

Vanuit het dorp is er enthousiasme over de kansen die de uitbreiding biedt. Zoals de vergroting van draagvlak voor voorzieningen en de ontwikkeling van andersoortige woningen. Daarnaast worden er ook zorgen geuit: hoe zorg je ervoor dat het unieke karakter van het dorp behouden blijft? En wie zullen er in deze nieuwe woningen gaan wonen?

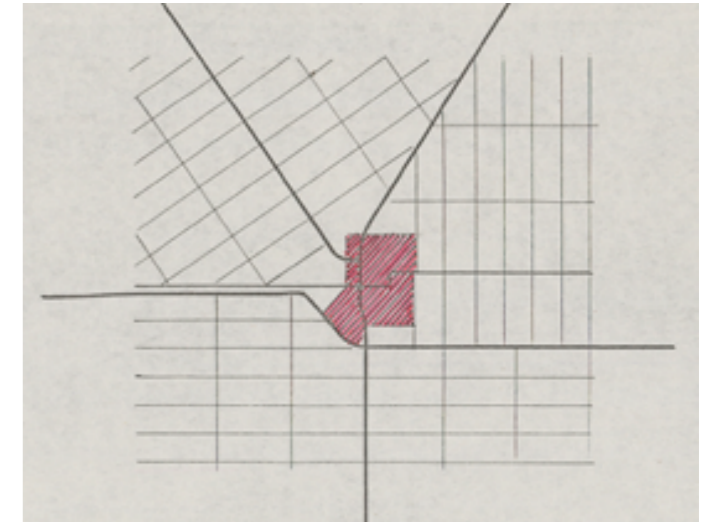
Voor deze bijzondere woonuitbreiding is het belangrijk om goed te luisteren en om verbeeldingskracht in te zetten. Op deze manier kun je met bewoners en professionals de mogelijke toekomstën verkennen door ruimtelijke denkkaders en onderwerpen bespreekbaar te maken. Gezien de benodigde transitie is er de urgentie om te innoveren en voortbouwend op Nagele is er in dit dorp het potentieel om iets buitengewoons met het gewone te doen!

Kunnen we de structuur van het landschap (de polder) verweven met de stedenbouw en de architectuur (het dorp)?

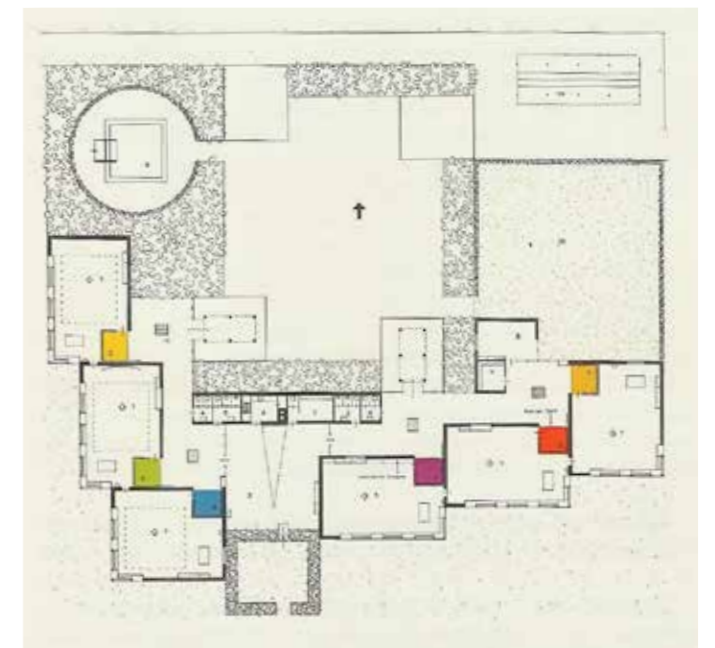
Is het mogelijk dat niet enkel *landschappelijke* elementen de structuren in de polder vormen, maar ook de *architectuur*? We stellen ons de woningen voor als lange duurzame lijnstructuren. Een permeabel en aanpasbaar raamwerk dat evenwicht biedt in het uitgestrekte landschap en in het groots denken van Nagele.

Samen werken aan het polderdorp-tapijt

Inherent aan het weven is het overlappen en het aanhechten. Voor de ruimtelijke denkkaders van de woonuitbreiding is zorgvuldig gekeken naar de verbindingen met het bestaande dorp. Vanuit het gedachtengoed van Van Eyck, zien we deze overgangen als 'tussenruimtes' die extra nadruk krijgen. De verwevingen vormen het tapijt van het toekomstige polderdorp.

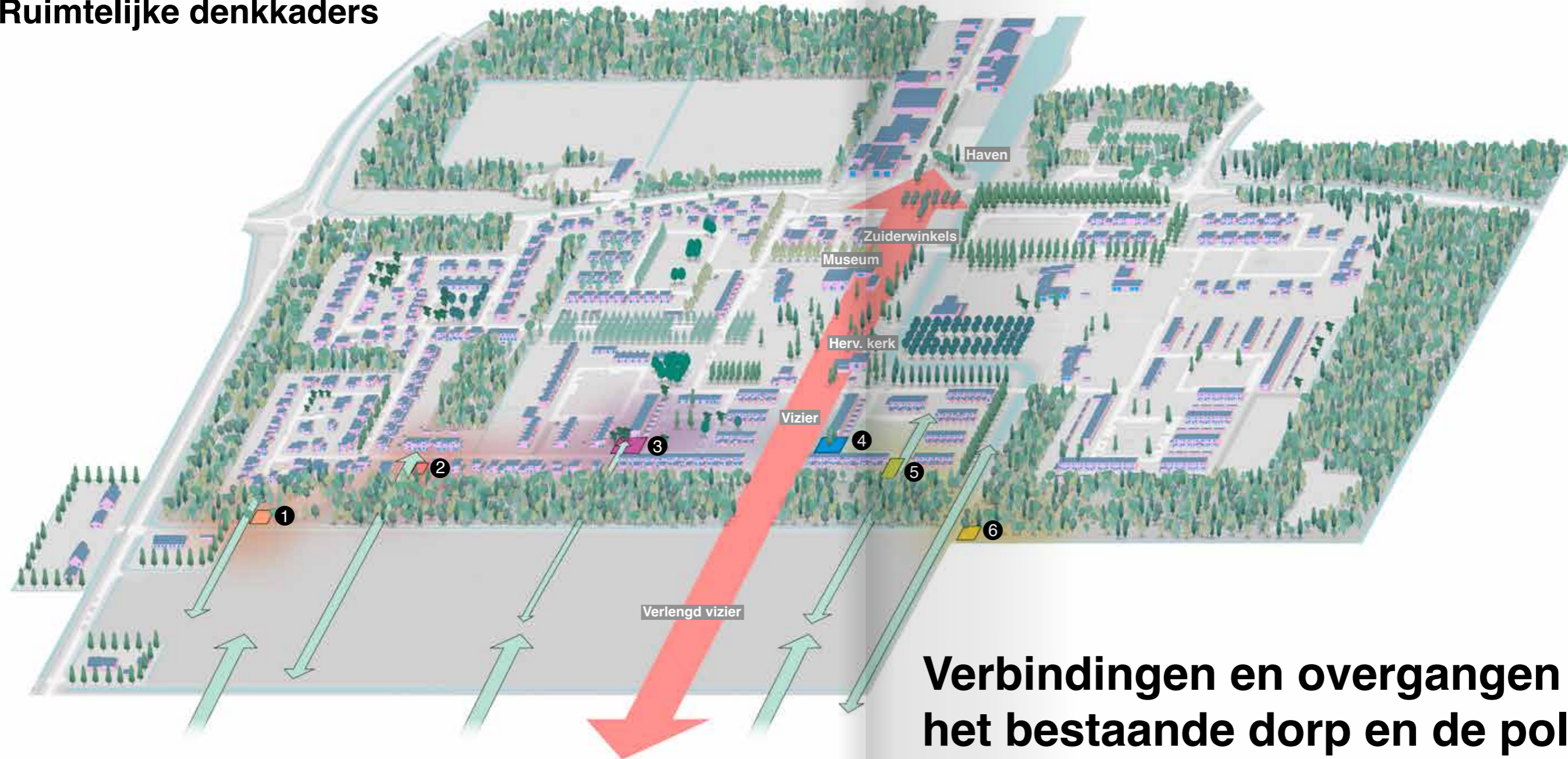

Schets ligging Nagele in de lijnstructuren van de polder -
CIAM / Aldo van Eyck, 1956

Schets school in Nagele met in kleur de tussenruimtes
als overgang tussen lokaal en gang / Aldo van Eyck, 1957

Ruimtelijke denkkaders

Verbindingen en overgangen tussen het bestaande dorp en de polder

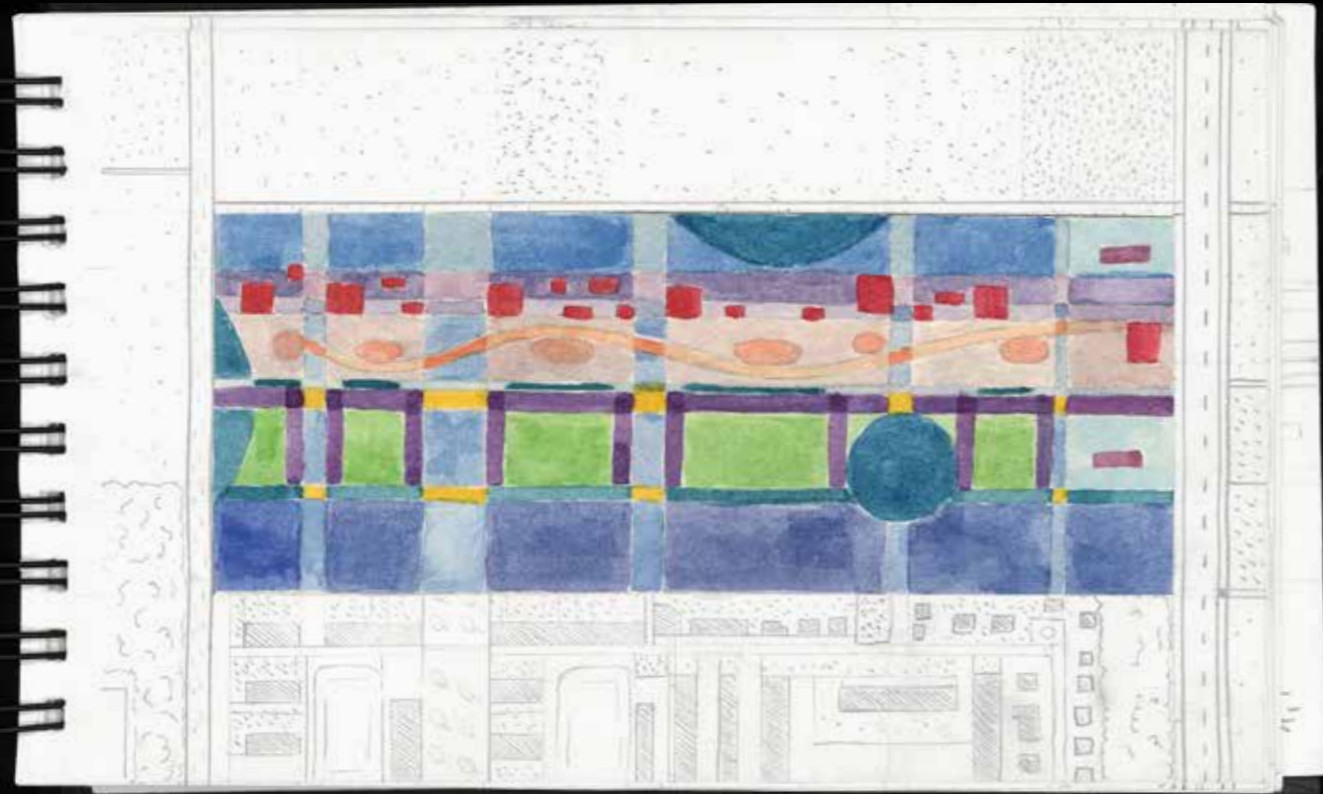
Activatie van aanhechtingspunten

Bij het verweven van dorp en polder zijn er goede aanhechtingen nodig. Strategische toevoegingen in het bestaande dorp dienen kwalitatieve inbreidingen te vormen. Met een herinterpretatie van het vizier (verbinding

bosrand met open middengebied), door deze te verlengen en door de bosrand te steken, ontstaat er een visuele verbinding tussen dorp en polder. Om goede overgangen te maken dienen er tussenruimtes gecreëerd te worden met passende functies op de juiste plekken.

In bovenstaande afbeelding zijn zes plekken geanalyseerd als knooppunten voor interventies: [1] collectieve buurttuin met wateropvang tussen de bosrand en het uitbreidingsperceel, [2] picknicktafel als ontmoetingsplek langs de bosdoorsteek, [3] afmaken van een kopgevel

met een nieuwe woning op een onbenut stuk groen, [4] ontmoetingspaviljoen aan de open ruimte van het vizier, [5] met groen overdekte structuur om te spelen en als toegang tot het woonhof, [6] uitkijktoren aan de Nagelertocht met uitzicht over Nagele en Schokland.

Ruimtelijke denkkaders voor het uitbreidingsperceel vanuit het uitgangspunt om dorp en polder te verweven: geen uitbreidingsplan maar een aanwevingsplan

Kevin Westerveld & Hedwig van der Linden, Dérive
- Projectleiders ontwerpteam woonuitbreiding Nagele

“We moeten de kans grijpen om het dorp Nagele en de Noordoostpolder met de uitbreiding weer op de kaart te zetten als plek van innovatie, zowel voor de fysieke als de sociale duurzaamheid!”

“Het uitbreidingsplan is geslaagd als het aanvoelt dat het er écht bij hoort, dat je voelt dat het met elkaar verbonden is en betekenisvol is voor het huidige Nagele”

Remco van der Togt, Strootman Landschapsarchitecten
- Ontwerpteam woonuitbreiding Nagele

2.

Ambities + *Bouwstenen*

I

Verbeter!

**Blijvend werken aan
het bestaande Nagele**

Blijvend werken aan het bestaande Nagele

Met de woonuitbreiding wordt de kans gegrepen om ook het bestaande Nagele toekomstbestendig te maken, met een visie op de lange termijn. Zo zorgen we ervoor dat de uitbreiding straks geen losstaand *modeldorp* van het '21ste eeuwse Nieuwe Bouwen' wordt, maar dat het samen met heel Nagele een *modelstructuur* vormt voor het gezamenlijk voortbouwen vanuit een toekomstbestendig raamwerk om samen te leven.

Nagele in de jaren 50 als proeftuin van de rijwoning

Vergroten bewustwording uniciteit Nagele

Het verkondigen van het verhaal van de geschiedenis en de totstandkoming van Nagele is een *unique selling point*. Dit kan helpen bij de gemeenschapszin en trots van de Nagelezen, en bij het economisch versterken van het dorp vanuit de recreatieve en cultuurhistorische waarden. Het waarborgen en versterken van dit bewustzijn vormt een belangrijke bouwsteen voor de verdere planontwikkeling van de uitbreiding. Het *Museum Nagele* is hiervoor een sterke en cruciale partij.

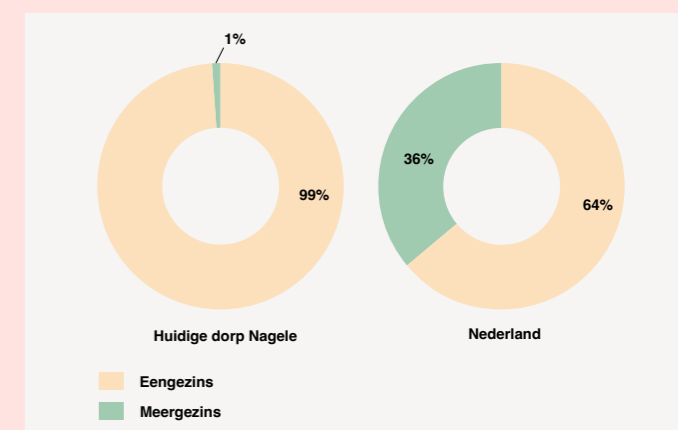
De rijwoningen in Nagele vinden we nu heel gewoon, maar het modeldorp was destijds experimenteerruimte van een nieuw woningtype!

Kan Nagele weer een voorbeeld-dorp worden, door te leren vanuit het experimenteren met ingrepen om naoorlogse woonwijken toekomstbestendig te maken?

Bestaande woningvoorraad verbeteren

Nagele kenmerkt zich door een veelheid aan eengezins-rijwoningen, een groot deel in de sociale sector (er zijn slechts enkele meergezinsgebouwen, zoals appartementen). Net als in andere naoorlogse wijken in Nederland zijn de woningen nu zo'n zeventig jaar oud en toe aan renovatie, zowel energetisch als wat betreft gebruikscomfort. Initiatief Energiek Nagele is hard bezig met het verduurzamen van de energievoorziening. Naast het energetisch verbeteren van de woningen is een volgende stap de koppeling met ruimtelijke ingrepen in de woning; zoals het aanbouwen van een winter-tuin / serre of het optoppen met een laag, voor meer diversiteit in de woningvoorraad.

Type woningen in dorp Nagele vergeleken met Nederland

Levensloopbestendige woningen realiseren

De vele rijwoningen die Nagele kent zijn destijds weliswaar door verschillende architecten ontworpen en kennen hierdoor verschillen, maar als woonvorm zijn ze vergelijkbaar. Door de twee verdiepingen en de ligging van de keuken en de slaap- en badkamer op verschillende etages, zijn de woningen niet geschikt als je niet goed ter been bent. Gezien de toenemende vergrijzing is het relevant om te verkennen hoe deze woningen levensloopbestendig kunnen worden, zoals door het koppelen van twee begane gronden of het bouwen van een tuinkamer waardoor je op één laag kunt wonen.

Interventies vanuit Energiek Nagele

Meer bewoners ter versterking voorzieningen

De uitbreiding biedt de kans om de leefbaarheid van het bestaande Nagele te verbeteren. Over de jaren zijn er steeds meer voorzieningen verdwenen, zoals de voorzieningen in de Noorderwinkels en café-restaurant 't Schokkererf. De voorzieningen die er nu nog zijn, zoals de scholen, de supermarkt, de huisarts, de kapper, de frietzaak, de sportvelden en het Multifunctioneel Centrum, dienen niet aan draagkracht te verliezen om hun toekomst te waarborgen. Een toename aan inwoners draagt bij aan de draagkracht van voorzieningen.

Een aanzienlijke toevoeging van woningen, en daarmee bewoners, is wenselijk om Nagele levendig en leefbaar te houden

Interventies onderbenutte openbare ruimte

Nagele kent een veelheid aan openbare ruimte. Dit is een kwaliteit maar tegelijkertijd ook een uitdaging. Een groot deel van deze ruimte is onderbenut; het ligt er verlaten en niet onderhouden bij. Door strategisch te interveniëren met het maken van een ontmoetingsplek, het toevoegen van een hoekwoning of een collectieve tuin, kan zowel het ruimtelijke als het sociale potentieel van deze plekken benut worden.

Een goede fietsroute door het dorp, verbinding met Schokland en een café kunnen Nagele aantrekkelijker maken voor een breder publiek

Idee voor het zicht vanuit een woning binnen de woonuitbreiding richting de bestaande bosrand van Nagele

Recreatieve en toeristische waarde vergroten
Nagele heeft met het Museum Nagele, de museumwoning, het dorp als openluchtmuseum, Rijksmonumenten en de ligging naast Werelderfgoed Schokland meerdere redenen om sterke toeristische aantrekkingskracht te hebben. Er ontbreekt echter een aantal voorzieningen en routes die dit potentieel versterken.

Werkgelegenheid creëren

Met de bouw van meer woningen in Nagele en in de Noordoostpolder is het belangrijk dat ook de mogelijkheden voor werkgelegenheid in de regio meegroeien. Zo hoeven bewoners niet ver te reizen naar hun werk en binden ze zich mogelijk sterker aan hun leefomgeving.

Inzicht in kennis en kunde van Nagelezen

Om de bezoekwaarde van Nagele te vergroten liggen er kansen in het stimuleren van het ondernemerschap van de boeren en van de dorpsbewoners. Een bouwsteen om hier te komen is het organiseren van uitwisselingen met Nagelezen om hun expertise te delen en / of welke vaardigheden zij willen ontplooiën.

Laten we de kennis-uitwisseling tussen de boeren en de dorpsbewoners stimuleren!

“Er is behoefte aan een mix tussen kleine en grote woningen. Er is zo’n verscheidenheid aan woonwensen, die diversiteit moet je terug zien te krijgen in je plan want dat komt het dorp alleen maar ten goede!”

- I. Ebbers / bewoonster Nagele

“Een totaal dorp dat in één keer volgens één architectuurstroming in z’n geheel gerealiseerd wordt, dat is bij mijn weten slechts op één plek ter wereld gedaan: hier, in Nagele”

- A. van den Berg / gemeente Noordoostpolder

II

Werk samen!

Op collectieve wijze de
collectiviteit ontwerpen

Op collectieve wijze de collectiviteit ontwerpen

Zoals Aldo van Eyck het benoemde is een dorp niet gelijk aan een kleine stad, een dorp is in eerste instantie een gemeenschap. Het versterken en bouwen aan deze gemeenschap door op collectieve wijze het collectief te ontwerpen is dan ook een relevante ambitie voor de toekomst van Nagele.

Het saamhorigheidsgevoel tussen bewoners is anders dan in de jaren 50; de samenstelling van bewoners is verschillend ten opzichte van destijds. Deze is gemengder, ook mensen van buiten de Noordoostpolder, nieuwkomers en seizoenswerknemers vinden een plek in Nagele.

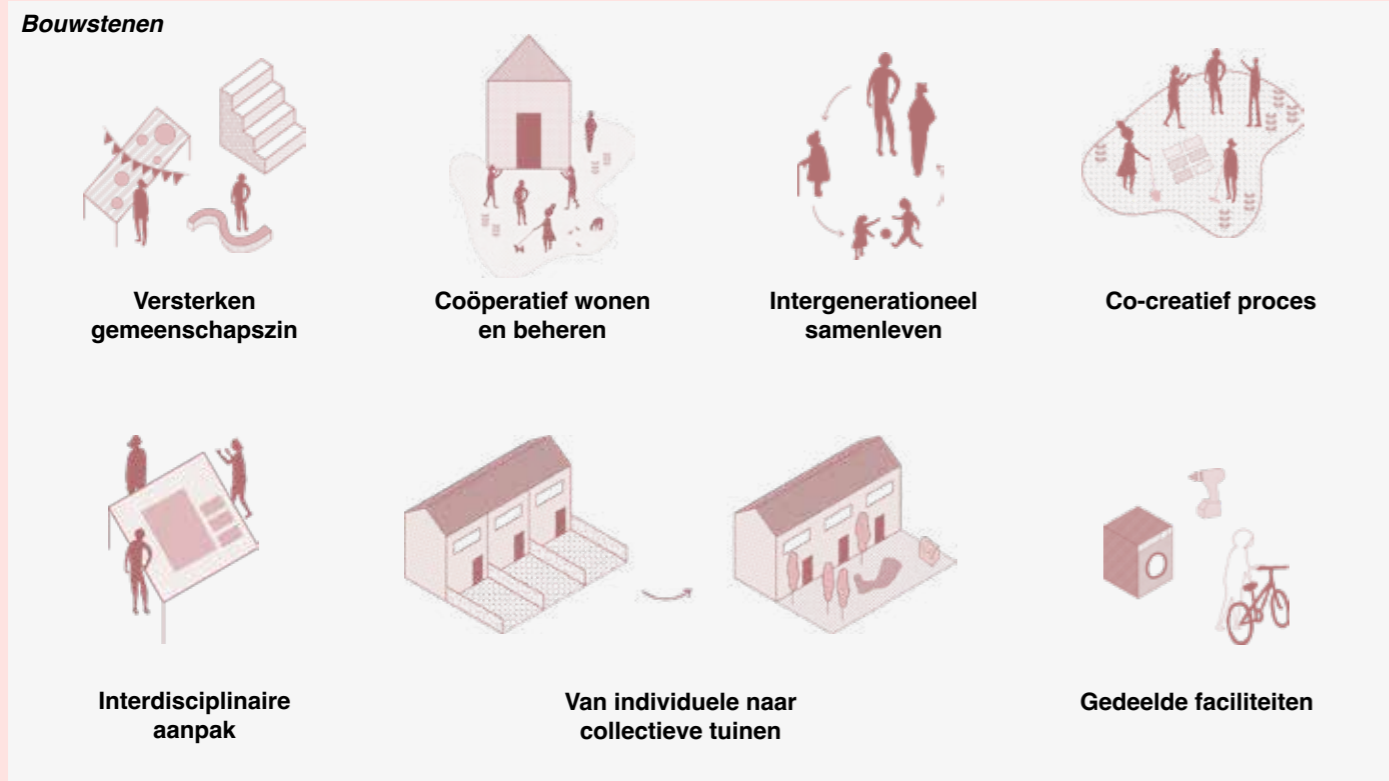
Versterken gemeenschapszin

Met de tijd zal niet alleen de samenstelling verder veranderen maar ook het type plekken waar de gemeenschap elkaar treft. Van verenigingsleven en de kerk naar coöperatieven rond wonen, energie, landbouw; een maatschappelijk-klimaatbewuste visie op de samenleving. Gemeenschappelijke activiteiten dragen bij aan een sterk sociaal netwerk waarin persoon-

lijke banden tussen de inwoners gesmeed kunnen worden. Zo zorgt de vereniging van bewoners in coöperatieven rond wonen, energie en landbouw voor een hechte gemeenschap.

In de 21ste eeuw vormen coöperatieven de gemeenschapszin

Het experiment en initiatief rond hernieuwbare energie van Energiek Nagele laat zien dat coöperatieven in Nagele kansrijk kunnen zijn. De kansen voor een voedselcoöperatie, gezien de vruchtbare grond van het uitbreidingsperceel, vragen om een verdere verkenning. Bijvoorbeeld een samenwerking met een Herenboer uit de omgeving. Daarnaast biedt het coöperatief wonen een tussenmodel tussen huur en koop; hierdoor wordt wonen betaalbarer, welvaartsongelijkheid wordt minder en bovendien heb je met elkaar een gedeeld, gemeenschappelijk belang.

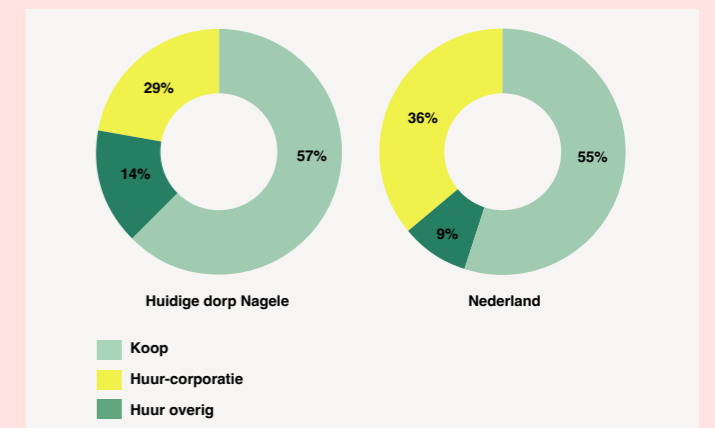
Samen werken in de polder / Polder Triennale, 2022

Gezamenlijk zoeken we naar diverse innovatieve woon- en beheervormen

Coöperatief wonen en beheren

Als we het hebben over andere vormen van woonontwikkeling zijn we in Nederland al langere tijd bekend met het Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). Maar deze manier van ontwikkeling is voornamelijk toegankelijk voor kapitaalkrachtige bewoners en niet per definitie op solidariteit berust. Met de opkomende aandacht voor wooncoöperaties in Nederland gaat het om zeggenschap en (gedeeltelijke) zelfbouw vanuit de motivatie om betaalbaarheid en daarmee toegang voor een brede doelgroep te stimuleren; zoals te lezen in de recente publicatie over 'Stadsbouwgroepen voor een nieuwe wooncultuur'.

Om deze vorm van wonen mogelijk te maken dient aan de voorkant van de ontwikkeling bepaald te worden dat de grond deels bestemd is voor een wooncoöperatie. Bovendien kunnen er naast het nieuw bouwen van coöperatieve woningen ook in samenwerking met de woningcorporatie en de gemeente,

Huur / koop in dorp Nagele vergeleken met Nederland

Coöperatieven rond voedsel, bijvoorbeeld vanuit een Herenboer met een coöperatief gemengd bedrijf

corporatiewoningen overgedragen worden aan een coöperatieve woon- en / of beheervorm (zogenoemde beheercoöperaties waarbij de huurders verantwoordelijk worden voor het onderhoud en het zelfbeheer waardoor er meer betrokkenheid en eigenaarschap ontstaat bij de bewoners). Daarmee kan ook iets gedaan worden aan de eenzijdige samenstelling van het woningaanbod in het bestaande Nagele, in ruil hiervoor kan de corporatie namelijk sociale woningen verkrijgen in de nieuwbouw van de woonuitbreiding.

Zo zorgen we voor een mix aan verschillende woonvormen in Nagele

Intergenerationeel samenleven

In een tijdperk van woningschaarste, sociale ongelijkheid en een tekort aan opvang in woonzorgcentra, kan intergenerationeel samenleven een oplossing bieden. Het verbinden van jong en oud versterkt het sociale weefsel en zorgt voor een meer solidaire buurt. Op die manier wordt ontmoeting en uitwisseling van kennis en ervaring gestimuleerd. Dit draagt bij aan een sociaal gevarieerd leven waarbij verschillende generaties voor elkaar zorgen en samen leven.

Co-creatief proces

Om van Nagele opnieuw het polderdorp van de toekomst te maken zijn er uiteenlopende uitwisselingen en samenwerkingen nodig. Binnen de ontwikkeling en uitvoering van de woonuitbreiding focussen we op co-creatief ontwerp, waarbij uitgegaan wordt van gelijkwaardigheid tussen alle betrokken partijen. Vanuit co-creatie versterken we de onderlinge relaties tussen actoren en stimuleren we het engagement van buurtbewoners om samen een gedragen en bijzondere woonuitbreiding te realiseren.

Interdisciplinaire aanpak

Het ontwikkelen van een kwalitatief en duurzaam Nagele vraagt om een veelheid aan perspectieven en stemmen die mee de woonuitbreiding kleuren vanuit een interdisciplinaire aanpak. Het is van belang dat zowel beleidsmakers, ondernemers, ruimtelijk ontwerpers als de inwoners van Nagele de koppen bij elkaar steken om zo nieuwe inzichten te verkrijgen en om inclusiviteit te garanderen. Door het gezamenlijk aanscherpen van de ambities voor de woonuitbreiding van Nagele ontstaat een collectief na te streven toekomstbeeld.

Collectieve tuinen in Almere Oosterwold / Bureau SLA

Van individuele naar collectieve tuinen

De functie van tuinen is doorheen de geschiedenis meerdere malen veranderd. Sinds enkele jaren is er vanuit klimaat- en duurzaamheids-oogpunt een hernieuwde belangstelling voor gemeenschappelijk en biodivers groen. De collectieve tuin is zowel een plaats voor recreatief gebruik waar je gezamenlijk met elkaar aan woont en elkaar ontmoet, als een plaats voor voedselverbouw en wateropvang. Het aanleggen van gemeenschappelijke tuinen zorgt voor tal van voordelen ten opzichte van individuele tuinen. Zo kunnen kosten en onderhoud gedeeld worden, oogt de tuin ruimer en stimuleert het sociale ontmoetingen; burenhulp helpen elkaar en wisselen kennis en materiaal uit. Daarbij is het wel van belang om ook een deel van de tuin privé te hebben, zodat je je kunt terugtrekken als je wilt.

Idee voor het zicht vanuit publieke oogsttuinen op de lijnstructuur met raamwerk-woningen

Aandachtspunt is een goede balans tussen privaat, collectief en publiek

Gedeelde faciliteiten

Het ontwikkelen van een hechte gemeenschap start bij het creëren van de gemeenschappelijkheden waarop voortgebouwd kan worden. Het delen van voorzieningen stimuleert het samenhangingsgevoel, zorgt voor gedeelde verantwoordelijkheid en eigenaarschap en draagt eraan bij dat bewoners toegang hebben tot faciliteiten die individueel misschien niet te veroorloven zijn. Voorbeelden van gedeelde voorzieningen zijn een buurtkeuken, wasruimtes, fietsenstallingen en een werkplaats met gereedschap. Multifunctionele ruimtes en plekken waar gezamenlijke evenementen en activiteiten kunnen plaatsvinden zijn belangrijk voor de banden tussen bewoners.

Buurtgemeenschappen waar bewoners op een kwalitatieve manier samen leven en zorg voor elkaar dragen

“Voor de leefbaarheid van het dorp zou het niet verkeerd zijn als er weer eens wat uitbreiding komt. Maar we moeten uitkijken dat we niet een aparte woonwijk krijgen”

- A. Vos / boer en bewoner Nagele

“We werken samen aan een verhaal dat gedragen dient te zijn door de huidige Nagelezen, nieuwe bewoners en professionals met kennis van de bijzondere geschiedenis van dit dorp”

- J. Dijcker / gemeente Noordoostpolder

III

Verweef!

**Landschap en openbare
ruimte als basis nemen**

Landschap en openbare ruimte als basis nemen

Prettig wonen is meer dan een fijne woning. Het gaat ook om leefbaarheid, goede openbare ruimte, en aantrekkelijk groen. Hier spelen allerlei uitdagingen. Zo wordt het warmer, droger, of soms juist veel natter, en de biodiversiteit gaat achteruit. Wat kan de woonuitbreiding voor deze opgaven betekenen?

De woningbouwopgave zien we als aanleiding om ook andere doelen met elkaar te verweven

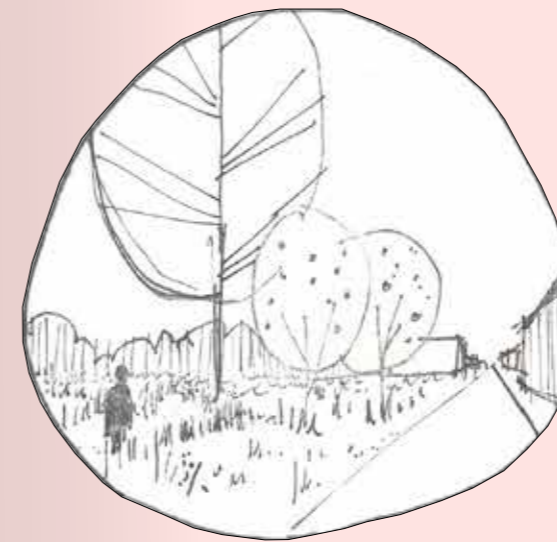
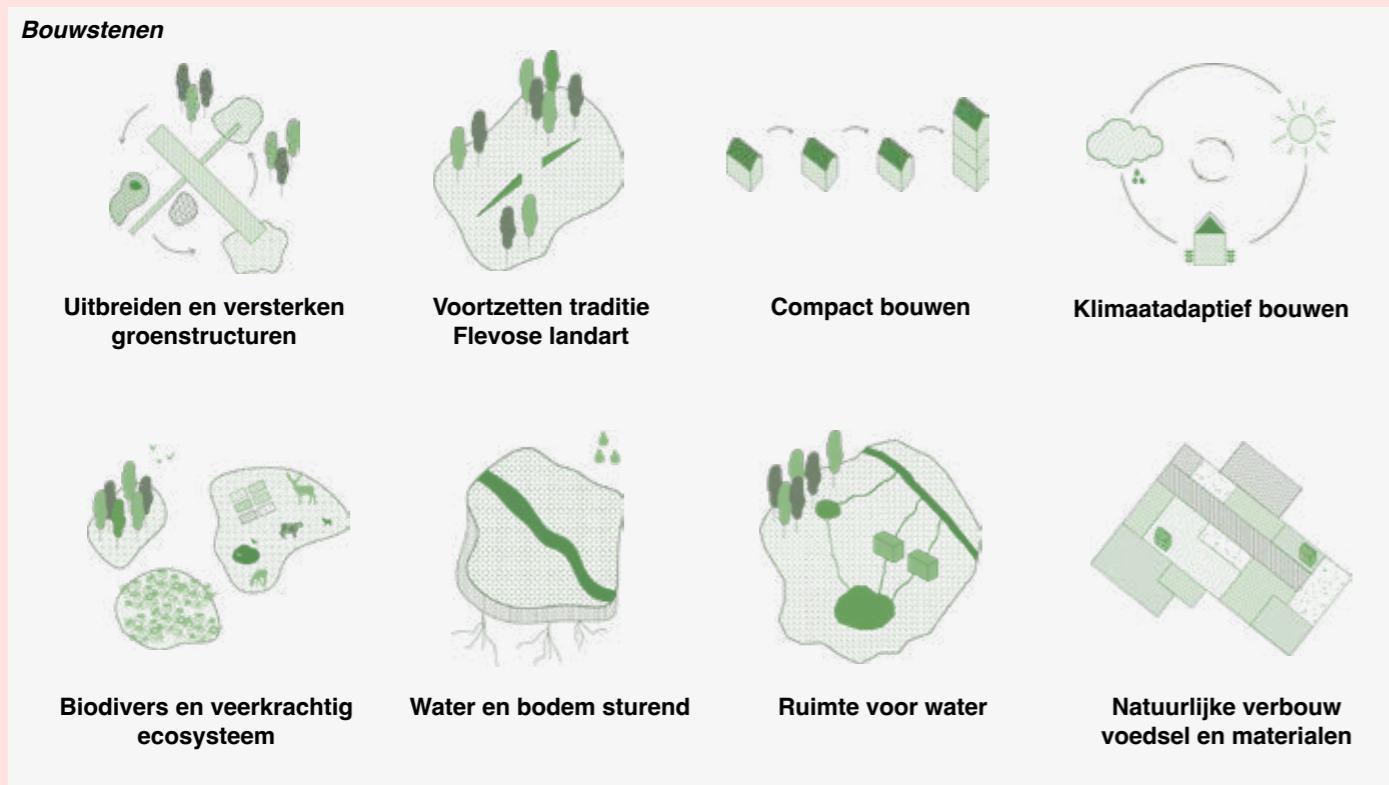
Een stevig landschappelijk kader en goede openbare ruimte is de basis voor de woonuitbreiding. Dit vormt direct ook de kans om aan de slag te gaan met het huidige dorp: er is veel openbaar groen, maar het wordt weinig gebruikt en daarnaast liggen veel privétuinen er niet goed bij; advies en hulp bij tuinen leidt ertoe dat mensen ervoor zorgen.

Door ruimtes kleiner te maken, en in te richten met biodiverse beplanting ontstaat er meer afwisseling en wordt de openbare ruimte aantrekkelijker om te gebruiken. Deze openbare ruimte 'nieuwe stijl' kan starten in de woonuitbreiding en vanuit daar het dorp in groeien. Zo wordt de verweving sterker en hechter.

Uitbreiden en versterken groenstructuren

Mien Ruys is de tuinarchitect die met zes heldere ingrediënten een sterke openbare ruimte heeft opgezet. Deze is krachtig en iconisch, maar mede door invloed van de architecten is deze destijds versoberd. Bloeiende bomen waren te frivool, ruige weides zijn geschoren gazons geworden, en bloeiende heesterranden zijn verwijderd omdat ze te beheersintensief waren en te weinig ruimte kregen.

Voor de uitbreiding van Nagele willen we geen ingrediënten toevoegen, maar ze een twist geven en ze anders mengen. Zo blijft het herkenbaar, maar met een nieuw elan. De woonuitbreiding als testgrond voor het bestaande Nagele.

Een rijke en biodiverse voortzetting van Mien Ruys

Een 'beschermde' en verweven uitbreiding van het dorp

Hoe kunnen we hieruit lessen trekken om meer leven in het huidige groen te blazen? Met een vernieuwing van de ingrediënten van Mien Ruys bouwen we aan een comfortabele openbare ruimte voor Nagele die bijdraagt aan het creëren van een sterke gemeenschapszin.

We bouwen voort op en vernieuwen het gedachtengoed van tuinarchitect Mien Ruys

Vernieuwde ingrediënten:

- Een stevige bosschil, eventueel als bomenweide, park of voedselbos
- Bloeiende bomen van verschillende orde-groottes die waardevol zijn voor vogels, insecten, of fruit dragen voor mensen
- Gemengde hagen
- Kruidenrijke weides
- Groeien van eigen (biobased) materialen

Voortzetten traditie Flevose landart

De bossingel vormt het fundament van Nagele en creëert een unieke ruimte in de ruimte. Om dit effect te behouden, is het belangrijk dat de uitbreiding opnieuw wordt omkaderd door een bossingel. Als een nieuwe stijkkamer waar dé architectuur, landschapsarchitectuur, en stedenbouw van nu en de toekomst integraal wordt toegepast; zoals dat ook in de stijkkamer van de vorige eeuw is gebeurd. De bossingel is als een omlijsting rondom de bebouwing en haar omvang is robuust genoeg en in verhouding met de bestaande bossingel. De singel zelf kan verschillende vormen aannemen en de bebouwing is er ondergeschikt aan. Het versterkt het 'kunstwerk Nagele' en draagt bij aan de landschapskunstwerken die Flevoland rijk is.

Idee voor een mogelijke zwemvijver en een voedselbos

Compact en klimaatadaptief bouwen

Rust en ruimte zijn essentieel geweest in de ontwerpgedachte van Nagele en nog steeds zeer herkenbaar: “Nagele heeft geen kern, het is als geheel een kern. Er komt namelijk een in verhouding zeer grote en met ruig gras begroeide centrale ruimte”, aldus de ontwerpers destijds. Tegenover de ruimte van de polder, stond daarmee de ruimte van het dorp: een interieur naast het exterieur. Ruimte voor rust is niet hetzelfde als een plek leeg laten, maar deze geeft juist vrijheid aan eigen invulling. Door compact te bouwen blijft daar meer ruimte voor. Deze ruimte kan de centrale ruimte zijn die alles bij elkaar brengt, maar in plaats van een weide (zoals in het huidige Nagele) kan dit bijvoorbeeld een zwembad zijn. Compact bouwen is ook klimaatadaptief bouwen: zo blijft er open ruimte voor water, groen en verbouw van duurzame bouwmaterialen.

Nieuwe opgaven vragen om nieuwe invullingen

Biodivers en veerkrachtig ecosysteem

Voor Mien Ruys was het gebruiken van bloeiende planten een belangrijk uitgangspunt in al haar plannen; naar haar mening bracht het de beleving van natuur en de ervaring van de seizoenen binnen de leefomgeving van de mensen. In de voetsporen van Mien willen we die seizoensbeleving op diverse manieren terugbrengen: natuurinclusieve woningen, biodiverse openbare ruimte, en verbouwen van nieuwe gewassen in de wijk. Nagele opnieuw als voorbeeld voor het nieuwe bouwen: een wijk waar plant, dier, en mens allen even welkom zijn.

Compact bouwen en ruimte overlaten voor ander gebruik

Natuur vormt een integraal onderdeel van het dorp

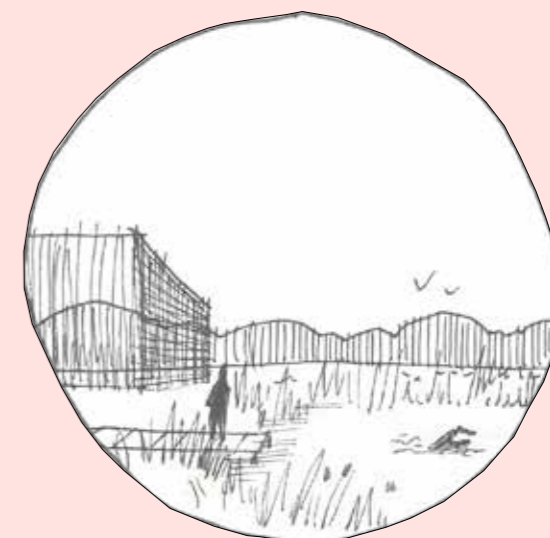
Water en bodem sturend en ruimte voor water

Door klimaatverandering en bodemdaling hebben we steeds vaker te maken met wateroverlast of watertekort. Door ruimte te maken voor water, het lokaal te zuiveren en op te slaan, en anders om te gaan met beplanting kunnen we veel van de problemen voorkomen. We kunnen een bron maken voor gezond water voor elders. Daarnaast is het gebruiken en zichtbaar maken van water in de openbare ruimte niet alleen nuttig en urgent, het geeft ook structuur aan de nieuwe wijk; kinderen kunnen er spelen, en dieren kunnen er leven en van drinken. De bodem gezonder maken, meer water vasthouden dan we zelf nodig hebben zijn enkele voorbeelden van de manieren waarop de woonuitbreiding een voorbeeld kan zijn voor de principes van het rijksbeleid ‘water en bodem sturend’.

Natuurlijke verbouw voedsel en materialen

De kavel ligt in de vruchtbare Noordoostpolder, op nationaal niveau toplandbouwgrond! De kavel is nu in agrarisch gebruik. Vanwege de woonuitbreiding gaat dat deels veranderen, maar met de ambities voor voedselbossen en oogsttuinen kan er geëxperimenteerd worden met relatief veel gedeelde openbare ruimte, en juist minder privéruimte. Bovendien wordt de woonuitbreiding niet in één keer gebouwd, we kunnen nadenken over tijdelijkheid. Kan een deel van de kavel gebruikt worden door een Herenboer? Of kunnen we materialen verbouwen voor de bouw van woningen? Denk aan bomen voor houtstructuren en vlas als isolatie.

We (ver)bouwen een duurzame ontwikkeling!

Water krijgt de ruimte en is er voor mens, dier en plant

Verbouw van voedsel en bouwmaterialen krijgt de ruimte

“In de oude plannen voor Nagele was de bosrand bedoeld als recreatieruimte met verschillende ruimtes in de ruimte. Mogelijk kan dit oorspronkelijke idee teruggebracht worden in de woonuitbreiding”

- P. Timmer / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

“De bosrand is kenmerkend voor Nagele, die kun je door laten lopen op het uitbreidingsperceel zodat je daarbinnen minder last hebt van verkeersgeluid en wind, en dan wandel je een groter rondje!”

- J. Tichelaar / bewoonster Nagele

IV

Innoveer!

Innoveren als polder-
dorp van de toekomst

Innoveren als polderdorp van de toekomst

Er zijn geen precedents te vinden van een ontwikkeling waarbij de hiervoor genoemde ambities met de bijbehorende bouwstenen gestapeld zijn. Het denkkader dat we voorstellen in Nagele leidt er daarom toe dat we per definitie opnieuw zullen gaan experimenteren in het dorp: Innoveren als polderdorp van de toekomst!

Circulair en natuurinclusief bouwen

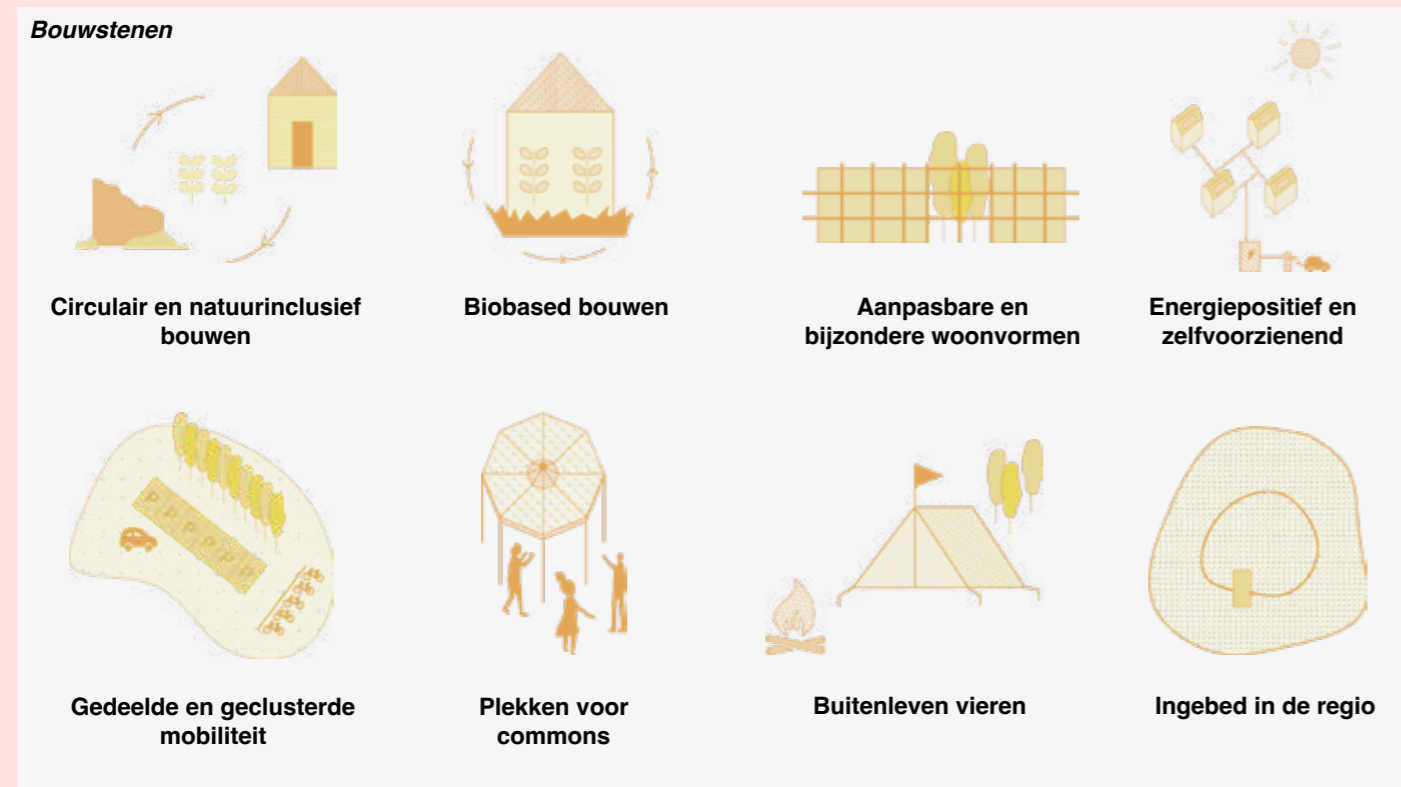
Er zijn verschillende manieren om duurzaam te bouwen. Zo gaat het bij circulair bouwen om een praktijk die de principes van circulariteit in de bouw nastreeft. Bij een circulair gebouw is er geen schadelijke impact voor lucht, water en bodem, en wordt er tijdens de bouw en het beheer binnen een gesloten kringloop gewerkt. Zo worden er zoveel als mogelijk herbruikbare, natuurlijke grondstoffen toegepast. Ook wordt er bij circulair bouwen op gestuurd dat de materialen of bouwelementen op termijn gedemonteerd en hergebruikt kunnen worden.

Bij natuurinclusief bouwen ligt de nadruk op inbedding van het bouwwerk in de bestaande natuurlijke habitat en de manier waarop het gebouw kan bijdragen aan dit lokale ecosysteem. De mens staat niet centraal, maar is onderdeel van dit systeem. Er wordt nagedacht over plekken waar flora en fauna kunnen nestelen in, op en rond het gebouw.

Naast ruimte voor de verbouw van voedsel ook voor de verbouw van bouwmaterialen

Biobased bouwen

Biobased bouwmaterialen zijn gemaakt van dierlijk materiaal of van schimmels, planten en bacteriën die op ecologische wijze geteeld, geogst en (her)gebruikt worden. De laatste jaren wordt hier steeds meer onderzoek naar gedaan, zoals met de studie 'Biobased bouwen' van het College van Rijksadviseurs.

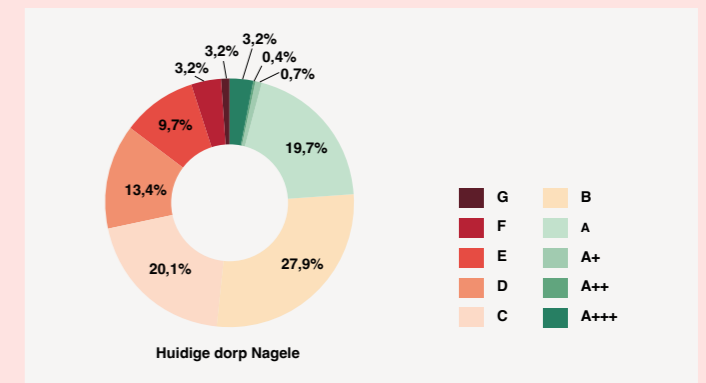
Van experimenten-dorp tijdens de bouw, naar een woon-dorp in de daaropvolgende decennia, naar een voorbeeld-dorp met Energiek Nagele en anno nu verder op weg naar het innovatie-dorp van de 21ste eeuw!

Aanpasbare en bijzondere woonvormen

Voor een toekomstbestendige ontwikkeling dient de woonuitbreiding flexibel te zijn en mee te bewegen met veranderingen. Een aanpasbaar raamwerk dat verschillende type woningen herbergt is een denkkader dat we verkennen. Bij de voorbereiding op de lange termijn toekomst zullen woningen in een groot deel van Nederland rekening moeten houden met toenemende wateroverlast; hier dienen we de woningen van de toekomst op te ontwerpen zodat ze als het ware kunnen meebewegen in de tijd en met ontwikkelingen.

Energiepositief en zelfvoorzienend

Het meebewegen van de woningen met de omgeving betekent ook iets voor hun energievoorziening. De woningen van de toekomst dienen optimaal ontworpen te worden op de zon, de wind, en voor het opvangen van water en voor natuurlijke schaduwwerking met vegetatie. Een eenvoudig raamwerk met verschillende woontypes maakt het bovendien mogelijk om efficiënt energie te delen; dit is verder te onderzoeken met Energiek Nagele. Ook dienen de energielabels van de woningen in het huidige dorp verder verbeterd te worden.

Energielabels woningen in dorp Nagele

Referentie biobased bouwen met kalkhennep/ la-di-da design + architecture, 2022

Gedeelde en geclusterde mobiliteit

Voor de toekomst van ons mobiliteitssysteem is het nodig om duurzame alternatieven voor het individuele autobezit te ontwikkelen. Met de woonuitbreiding anticiperen we hierop door de auto niet dominant te laten zijn in het straatbeeld, maar door te werken met geclusterde mobiliteitshubs waar je gedeelde auto's elektrisch kunt opladen en met efficiënt busvervoer binnen en buiten de Noordoostpolder kunt reizen. De mogelijke komst van een spoorlijn (de Lelylijn) zal Nagele een goede openbaar vervoersverbinding geven. Daarnaast zullen we in de toekomst mogelijk nog meer online bestellingen doen, waardoor een pick-up-point voor post en leveringen ook passend is op deze mobiliteitshub. Door de clustering van mobiliteit en logistiek woon je in een omgeving waar het draait om ruimte voor mens en natuur, en waar je niet overal hoeft uit te kijken voor rijdende of geparkeerde auto's op straat.

Plekken voor commons en buitenleven vieren

Met de woonuitbreiding willen we inzetten op het maken van plekken voor gemeenschappelijk gebruik: de zogenoemde *commons*. Zoals een zwembad, oogsttuinen, een voedselbos. Er ligt een kans om een doelgroep aan te trekken tot Nagele die bewust kiest voor het vieren van het buitenleven. Bij de verdere planvorming dient ingezet te worden op deze wensen en behoeftes die op andere plekken in Nederland niet vervuld kunnen worden.

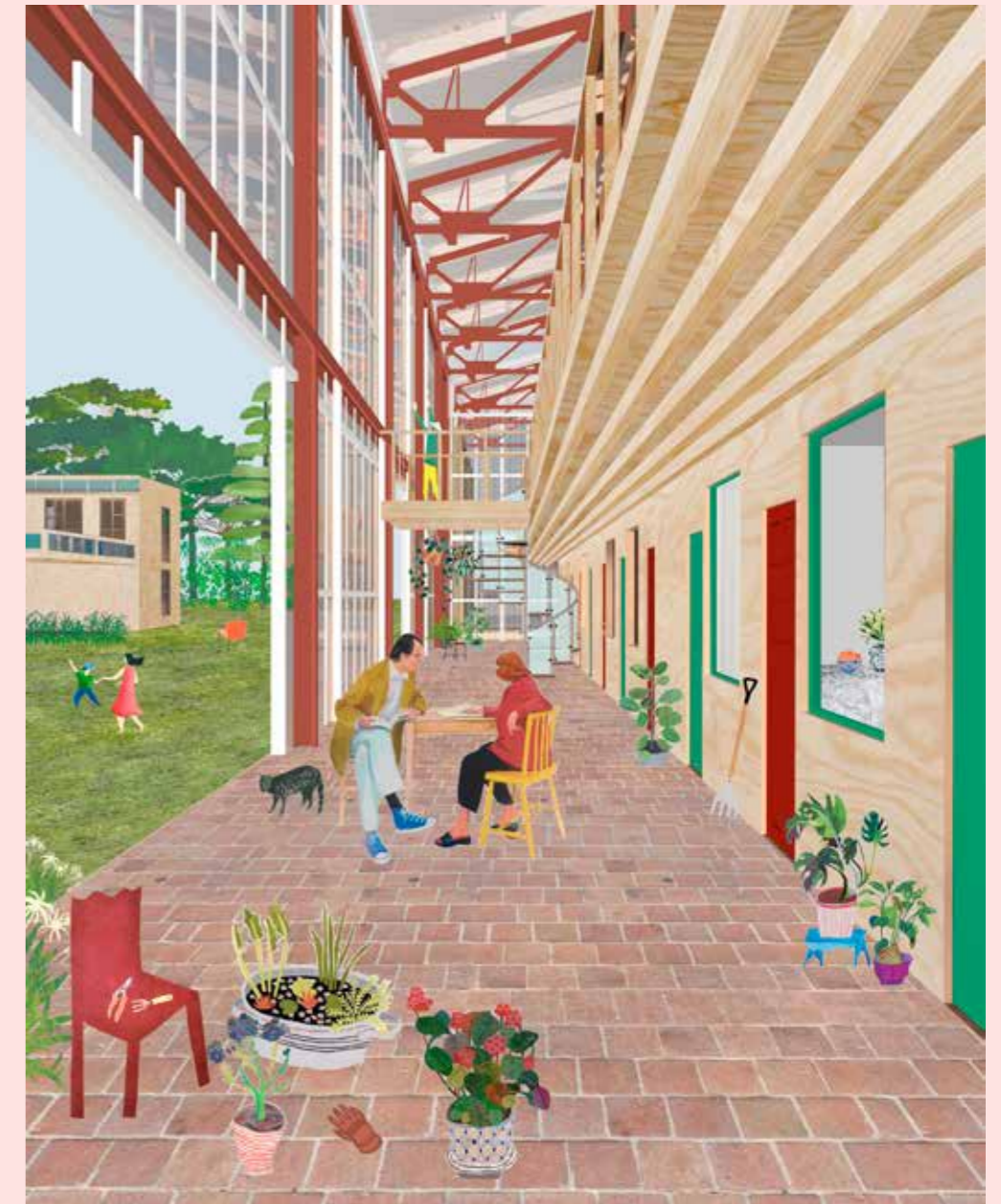
Ingebed in de regio

Bij het werken aan de woonuitbreiding kijken we verder dan het uitbreidingsperceel, het dorp en de directe omgeving. We zetten in op de inbedding in een toekomstbestendige regio die goed is ontsloten, waar ruimte is voor recreatie, met voldoende werkgelegenheid en stimuli voor ondernemerschap en voor het ontplooiën van eigen initiatieven.

De straat krijgt een andere betekenis: een plek om te verblijven in plaats van enkel te verplaatsen

Aantrekken doelgroep die gericht is op het buitenleven

Idee voor de sfeer in de gedeelde wintertuin van de woningen met zicht op de collectieve tuinen

Nagele biedt letterlijk de ruimte om een duurzame verhouding en synergie op te zetten tussen het wonen in een dorp en het leven in de polder

An aerial photograph of a rural landscape. The scene is dominated by green fields and a dense line of trees. In the background, a small cluster of buildings, including a house with a red roof, is visible. The overall atmosphere is peaceful and natural.

**“Ik hoop dat de nieuwe plannen
even bijzonder worden als destijds
zodat het Nagele weer wereldwijd
onder de aandacht brengt, en
bezoekers de woonuitbreiding én
het huidige dorp komen bekijken!”**

- A. Geluk / bewoonster Nagele

**“Wat betekent innovatie anno nu?
We moeten terug naar de kern, mee-
bewegen met de natuur; Nagele doet
dan ook wat betreft duurzame energie
een schepje bovenop de landelijke
vereisten!”**

- R. Bergboer / Energiek Nagele en bewoner Nagele

3. Koppelkansen + *Uitdagingen*

Aansluiting programma's en beleid

De ambities beschreven in dit document haken aan op diverse programma's en beleid van verschillende overheden. Een overzicht is te vinden op de volgende pagina's. De tussen haakjes genoemde nummers in dit hoofdstuk verwijzen naar doelen, documenten en momenten op deze tijdlijn. Deze aanknopingspunten krijgen in het dorp invulling door partijen als Dorpsbelang, Energiek Nagele en woningcorporatie Mercatus. De gemeente Noordoostpolder faciliteert en zoekt de koppeling tussen zowel de bestaande behoeftes en initiatieven als haar beleid en bestaande programma's. Zo wordt op regionaal niveau aangehaakt bij doelstellingen vanuit Provincies en Waterschappen. Om al deze koppelkansen op verschillende schalen en gebieden te vinden is het benutten van verbeeldings- en ontwerpkracht van belang.

Ontwerpend onderzoek creëert vrije ruimte om de juiste vragen en opgaven te verkennen

Meenemen inzichten bewoners en experts
Naast de aansluiting van het Ambitiedocument bij programma's en beleid van overheden is het cruciaal dat behoeften vanuit het dorp verder worden verwerkt in de volgende stappen van de planontwikkeling. Zo zijn er ook wensen opgehaald in de oogstsessie tijdens de Jaarvergadering van Dorpsbelang [17] waarin onder meer het belang van innovatie wat betreft de woningen en de energievoorziening zijn benadrukt. Daarnaast zijn er aandachtspunten voor de toekomst van Nagele gedeeld tijdens een expertsessie met professionals [16], en onder meer het College van Rijksadviseurs, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Provincie Flevoland, de gemeente Noordoostpolder en het Kwaliteitsteam Nagele.

Nagele in het perspectief van Nederland
Het Programma Mooi Nederland [05] zet in op het toekomstbestendig maken van naoorlogse wijken. Hierbij richten zij zich tot nu toe vooral op het stedelijke gebied, maar ook

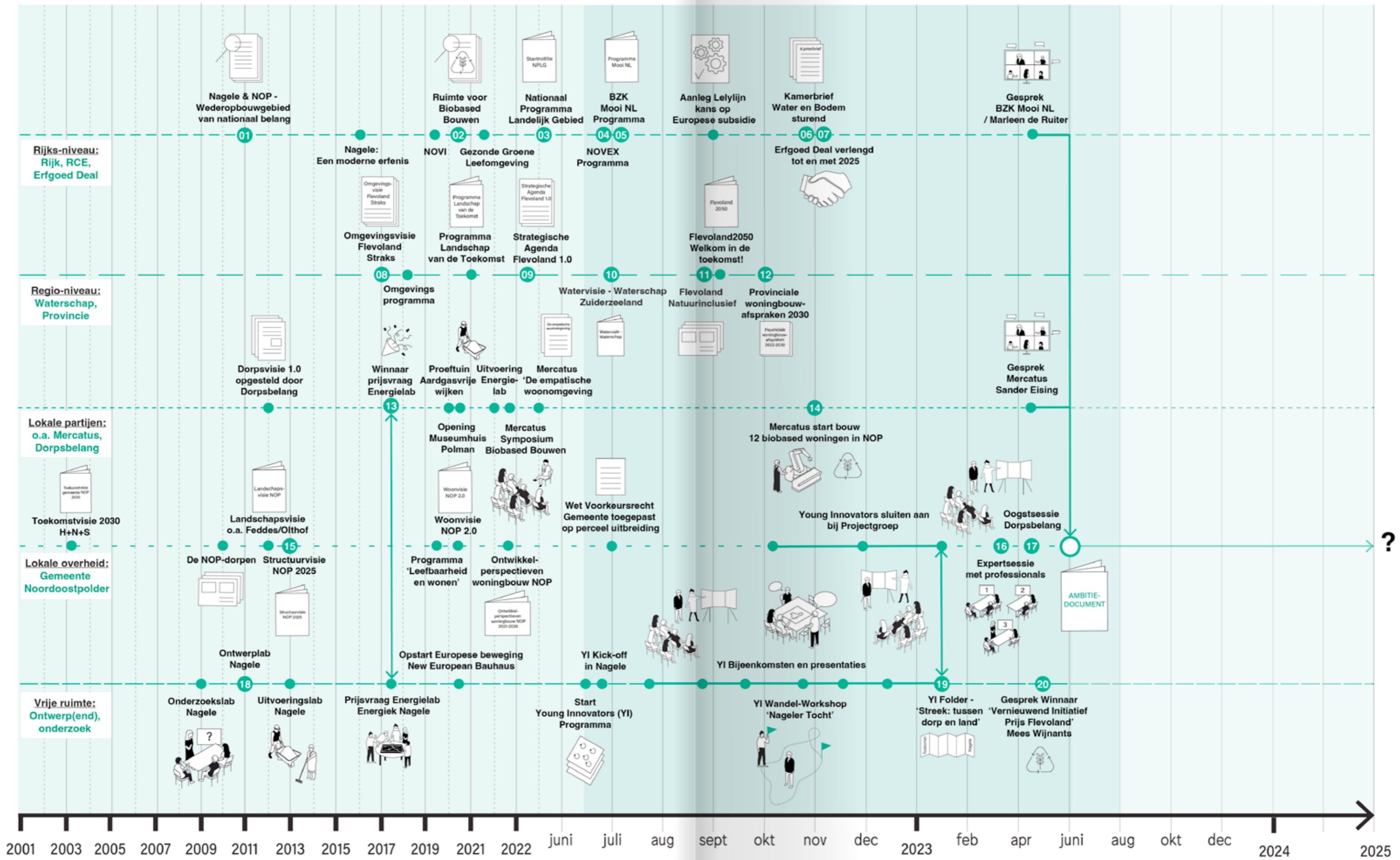
Kaart Regio met Lelylijn (Amsterdam - Groningen)

de naoorlogse wijken in dorpen en landelijk gebied verdienen de aandacht. In deze wijken is een stapeling van opgaven te herkennen, zoals de verduurzaming van de openbare ruimte en de bestaande woningen, de behoefte aan woningdifferentiatie en de doorstroom in de woningvoorraad zodat iedereen een passende woning kan vinden. Het programma Mooi Nederland wil instrumentarium ontwikkelen om deze verbetering van de naoorlogse wijken te realiseren. Hierbij gaat het niet enkel om de aanpak van het ruimtelijke maar ook om de sociale kant.

In Nagele willen we met de ambitie 'Op collectieve wijze de collectiviteit ontwerpen' expliciet inzetten op een aanpak samen met bewoners. Daarbij benutten we de woonuitbreiding als hefboom om heel Nagele toekomstbestendig te maken. Op deze manier kan er mogelijk een synergie plaatsvinden met het programma Mooi Nederland.

We zetten in op het beantwoorden aan de behoeftes van huidige bewoners en willen hen nader betrekken bij de verdere planvorming

De Novex
Op nationaal niveau gaat het Rijk zich weer bezighouden met de ruimtelijke ordening, met als voornaamste middel de Novex, de Nationale Omgevingsvisie Extra [04]. In een klein dorp als Nagele, kan er toch veel gaan veranderen aangezien ook de Provincie een bijdrage moet leveren aan de zogenoemde 'ruimtelijke puzzel'.

Tijlijn met relevante documenten en momenten van verschillende partijen op diverse schaalniveaus

Nagele ligt bovendien in twee Novex-regio's: Lelylijn en Zwolle. Met de Lelylijn zou Nagele directe toegang krijgen tot een snelle spoorverbinding, waardoor reizen naar Groningen en Lelystad, voor werk of onderwijs, een stuk gemakkelijker wordt. Wonen in een bijzonder polderdorp met bereikbare werkgelegenheid, komt op deze manier dichterbij!

Ministerie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening op bezoek in het kader van biobased Flevoland, 2022

Water en bodem sturend

De onderste laag van het landschap, die van de bodem en het water, moet weer de basis worden voor alle ruimtelijke ingrepen in Nederland. Dat is de boodschap uit de Kamerbrief Water en bodem sturend [06] die het Rijk in 2022 heeft vastgesteld. Dat gaat verder dan 'bouw niet op de natste plekken'. Het biedt tal van mogelijkheden om iets buitengewoons te realiseren in Nagele: om water vast te houden in de omgeving, water te zuiveren, de vruchtbare bodem in te zetten voor de productie van materialen en eigen voedsel en om natuurinclusief en biobased te bouwen. De woonuitbreiding kan een eerste stap zijn voor een transitie in het bestaande Nagele: een zachtere inrichting met meer ruimte voor biodiversiteit en water; ingebed in de bestaande modernistische structuur.

Bijdragen aan het grotere geheel

De Omgevingsvisie Flevoland Straks [08], de Strategische Agenda Flevoland [09] en de Structuurvisie Noordoostpolder 2025 [17] benadrukken de groeiende potentie van de regio waarin Nagele gelegen is. Daarbij zal de woonuitbreiding van Nagele voorzien in een deel van de beoogde nieuwbouw uit de Provinciale Woningbouwafspraken 2022-2030 [12]. De opgave om met woningbouw te reageren op de wooncrisis en op het vergroten van de leefbaarheid speelt uiteraard ook in andere dorpen in de Noordoostpolder. En hoe bijzonder Nagele ook is, het verhoudt zich ook tot die dorpen. We zien voor Nagele wel een voorbeeldrol: experiment en vernieuwing past bij het dorp, en ook nu kan het de plek zijn voor innovatieve stedenbouw, duurzaam bouwen en nieuw soort wonen wat mogelijk ook elders in de Noordoostpolder (en Nederland) kan worden ingezet.

Het gaat over duurzaam ontwikkelen, verder kijken in de tijd, en positief bijdragen aan de omgeving

Vernieuwend procesontwerp

Nagele zet in op hoge doelstellingen. Zo wordt er hard gewerkt aan het doel om zo snel als mogelijk zonnearmtevoorziening voor het hele dorp beschikbaar te maken. Deze voorlopersrol op het gebied van duurzame energie kende een vliegende start door onder meer de succesvolle inzet van het instrument van een prijsvraag vanuit de energiecoöperatie Energiek Nagele in samenwerking met Architectuur Lokaal onder de naam 'EnergieLab' [13]. Het werken met 'labs' als kenmerk van een plek waar experimenten plaatsvinden, is niet nieuw voor Nagele. Zo waren er tussen 2009 en 2013 verschillende labs in Nagele.

Organiseer ontwerp- en uitvoeringskracht met het opzetten van een Coöperatief Nagele-beweging om vorm en inhoud van coöperatieve zelforganisatie te verkennen

Zo werd er met het Ontwerplab [18] samen met een groep jonge (landschaps)architecten en stedenbouwkundigen gewerkt aan ontwerp-opgaven in het dorp. Dit vernieuwende procesontwerp waarbij ingezet wordt op laboratoria bouwt voort op de *legacy* van de ontwerperscollectieven De 8 en Opbouw. Gezien de grote transitie waar we voorstaan, de hoge ambities voor Nagele en de voorbeeldwerking van deze labs, verkennen we het samenstellen van een multidisciplinair team voor de *Coöperatief Nagele-beweging* om de verdere co-creatieve en coöperatieve planontwikkeling van de woonuitbreiding aan te jagen.

Collectieve denk-en-doe-tank om samen met experts en bewoners te werken aan de toekomst van Nagele

Erfgoed als drijvende kracht

De bijzondere cultuurhistorische waarden van Nagele zorgen ervoor dat het dorp onder de aandacht blijft staan. Zo vertrekken de ambities opgesteld in dit document vanuit de kennis uit documenten zoals Nagele en de Noordoostpolder als Wederopbouwgebied van nationaal belang [01]. En door middelen vanuit bijvoorbeeld de Erfgoed Deal [07] zijn er studies en acties mogelijk om Nagele onder de aandacht te blijven brengen.

Jury en betrokkenen prijsvraag Energielab; Architectuur Lokaal stelde reglement op voor Energiek Nagele, 2017

Vanuit de Erfgoed Deal in Nederland gaan er middelen naar Nagele en de Noordoostpolder

Regionale opgaven en aanknopingspunten

Op de regionale schaal spelen er allerlei opgaven rondom Nagele, in de Noordoostpolder, in Flevoland. Vaak overlappen de opgaven, en komen ze aan vele tafels ter discussie, maar worden ze niet zelden toch los benaderd. In de afbeelding hiernaast staat een aantal van deze opgaven gestapeld, waardoor de overlap zichtbaar is en de kansen duidelijk worden om deze gezamenlijk aan te pakken. Met de Kamerbrief Water en bodem sturend en met de Novex zijn er allerlei kansen om integraal te werken aan landschap en stedelijk gebied.

Als we ergens het goede voorbeeld kunnen geven, dan is het in Nagele!

Nagele is het eerste dorp waar stedenbouwkundigen, architecten en landschapsarchitecten gelijkwaardig aan tafel zaten en samen aan een plan werkten. In Nagele kan daarom opnieuw het voorbeeld gegeven worden hoe we de opgaven van nu en de toekomst aanpakken.

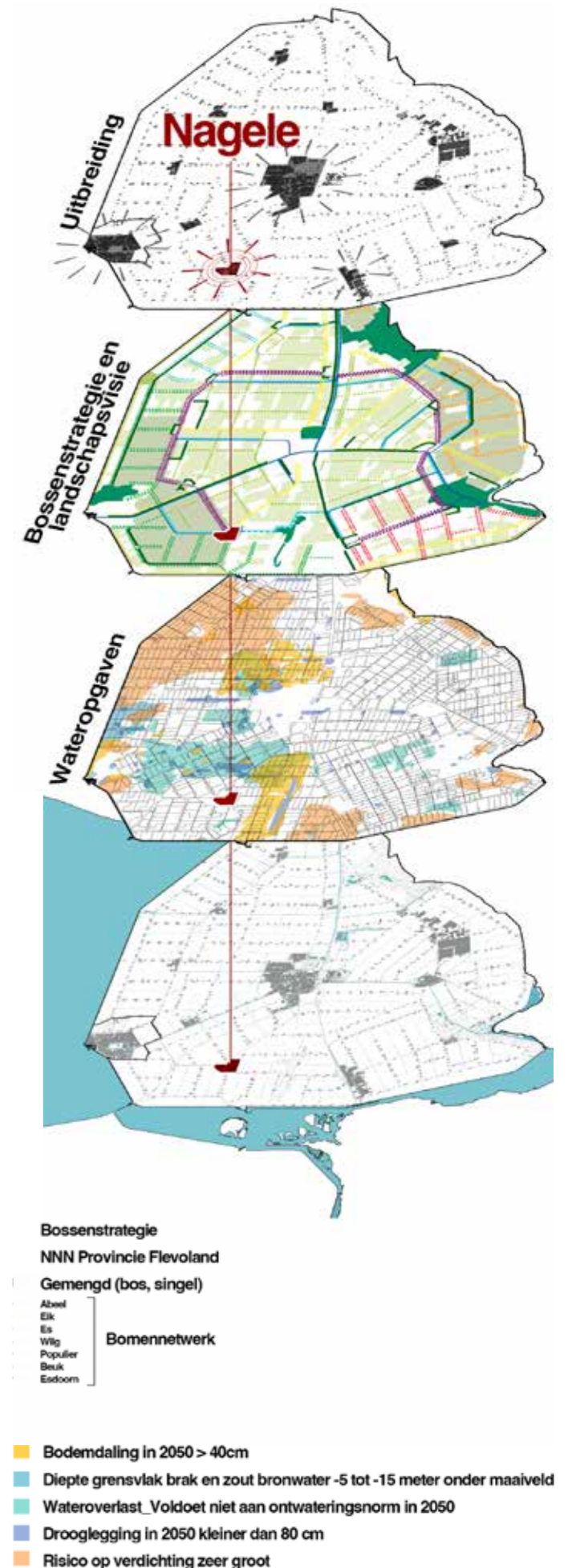
Wisselwerking met Rijk en Provincie

In de kaarten hiernaast zie je de stapeling aan opgaven waar we bij de woonuitbreiding van Nagele mee te maken hebben. Zo zijn er opgaven in de dorpen, want niet enkel Nagele wil uitbreiden; hierdoor raakt steeds meer polderland bebouwd. En er zijn opgaven in de polder wat betreft de wateropgaven in de regio, de toekomst van het landschap en een mogelijke bossenstrategie; zie ook de startnotitie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied [03] en de Watervisie van het Waterschap Zuiderzeeland [10]. Om een polderdorp van de toekomst te ontwikkelen moeten we de opgaven in samenhang aanpakken waardoor het geheel meer is dan de som der delen.

Om handen en voeten te geven aan transitithema's worden er handreikingen gedaan vanuit overheden, zoals het programma Flevoland Natuurinclusief [11] en document 'Ruimte voor Biobased bouwen' [02]. Deze worden op lokaal niveau weer opgepakt, zie bijvoorbeeld de concrete toepassing van biobased bouwen door woningcorporatie Mercatus [14].

Samenwerking met lokale partijen

Om ervoor te zorgen dat de woonuitbreiding een integraal onderdeel wordt van Nagele, is het voorstelbaar om samen te werken met woningcorporatie Mercatus vanuit een 'ruilconcept' waarbij clusters van sociale woningen in het bestaande Nagele meer worden gespreid en omgeruild met woningen in de woonuitbreiding, zodat het type woningen evenredig verdeeld is. Vanuit Mercatus wordt ook het belang benadrukt om er met de woonuitbreiding voor te zorgen dat bewoners bewust kiezen om in Nagele te komen wonen.

Kaart Noordoostpolder met de stapeling aan opgaven

Koppelkansen in de Noordoostpolder

We grijpen de woonuitbreiding in Nagele aan als voorbeeld om de hele Noordoostpolder toekomstbestendig te maken. Zo krijgt het dorp een vervolg passend in de experimentele traditie, met hierin de opgaven rond duurzaamheid en klimaatadaptatie opgenomen die zeventig jaar geleden nog geen rol speelden.

In de kaart hiernaast staat een diversiteit aan plekken aangeduid die enerzijds de uniciteit van het gebied tonen en anderzijds in acht genomen dienen te worden bij het verweven van dorp en polder. Als we bijvoorbeeld kijken naar de werkgelegenheid in het gebied zien we de afgelopen jaren een grote groei aan werknemers uit het buitenland. De economische activiteiten in de Noordoostpolder verbreden zich. Zoals de mogelijke realisatie van de MITC-ontwikkeling (Multimodaal Infrastructuur Testcentrum). Deze verbreding van de economie leidt ook tot nieuwe werknemers en nieuwe woonwensen.

Een ander aanknopingspunt is de goede maakindustrie die in de Noordoostpolder te vinden is. Kunnen we deze expertise inzetten voor toekomstige werkgelegenheid vanuit bijvoorbeeld het verbouwen en verwerken van gewassen die te benutten zijn als biobased bouwmaterialen? Deze ambities sluiten aan bij de Vernieuwend Initiatief Prijs Flevoland van 2021 [20]; zie de afbeelding hieronder.

Synergie tussen landbouw, natuur en wonen

Regionale kaart met koppelkansen

Wouter Veldhuis, College van Rijksadviseurs
- Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving

“Met deze uitbreiding van Nagele dient de kans te worden gegrepen om de verbinding te leggen tussen het geplande en het geleefde dorp.”

“Het is van belang dat de gemeente en de dorpsgemeenschap worden gedreven door een programmatisch idee rond de richting die ze willen op gaan met het dorp.”

Endry van Velzen, De Nijl Architecten
- Architect en stedenbouwkundige

4. Vervolgstappen + *Aanbevelingen*

Aandachtspunten verdere planvorming

De ambities in dit document vormen de eerste stap in de planvorming voor een duurzame woonuitbreiding van Nagele. Het gaat hierbij om ruimtelijke, programmatische en organisatorische aspecten. Om de geformuleerde ambities ook daadwerkelijk te kunnen realiseren is samenwerking nodig met het Rijk en de Provincie. Voor de verdere planvorming zijn de volgende aandachtspunten van belang die in dit hoofdstuk nader worden toegelicht:

- (1) Creëer draagkracht en draagvlak, (2) Ontwerp aan de ruimtelijke zonering, (3) Vergelijk een meer divers ruimtegebruik, (4) Verken de ratio verhard - onverhard, (5) Reken aan de ratio productief - onproductief, (6) Verdiep het Nieuwe Bouwen 2.0.

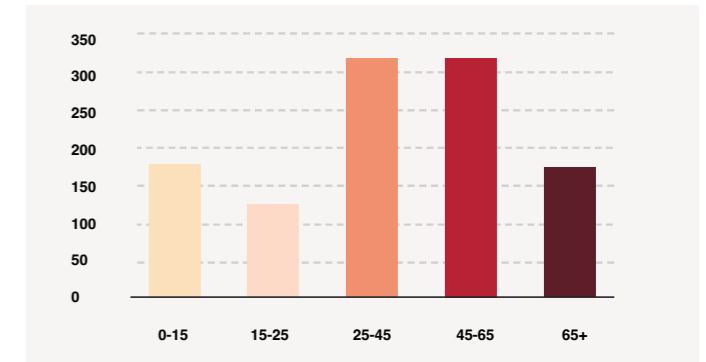
Bij de planvorming gaat het om het vinden van balans tussen draagvlak en draagkracht van de betrokkenen in Nagele en omgeving

Creëer draagkracht en draagvlak

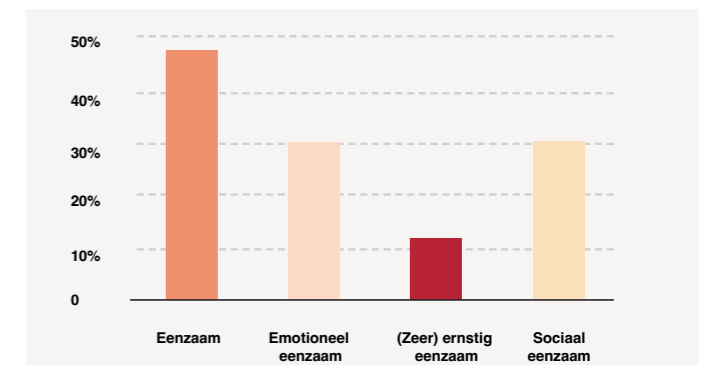
De transitie- en transformatieopgaven die voor de deur staan vormen sociaal-maatschappelijke uitdagingen die we niet enkel met technologische innovaties kunnen bereiken. Een lonkend perspectief voor de toekomst waar we naartoe willen leven is daarom van belang. Bovendien is bij een ontwikkeling in bestaand bebouwd gebied de gemeenschap zeer waardevol voor draagkracht en draagvlak.

Dorpsbelang heeft als doel een leefbaar, groen en gezellig dorp voor de Nagelezen

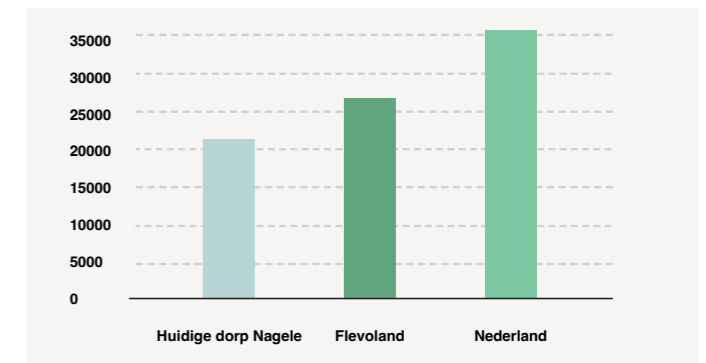
Om draagvlak en draagkracht te creëren is het essentieel om de bewoners te betrekken. Als we kijken naar de leeftijdsopbouw van de Nagelezen dan is het een diverse gemeenschap; er zijn ongeveer evenveel jongeren onder de 15 jaar als 65-plussers. De komende decennia is een vergrijzing van Nagele de verwachting waardoor de zorgvraag zal toenemen. Onder dorpsbewoners is ook sprake van gevoelens van eenzaamheid. Het is belangrijk om hierop te reageren met het ontwerp en het programma van de uitbreiding; bijvoorbeeld door het waarborgen van een huisarts en apotheek in het dorp, het bieden van levensloopbestendige woningen en het maken van ontmoetingsplekken. Naar aanleiding van het woonbehoeftenonderzoek in Nagele dient er ook aandacht te gaan naar het realiseren van woningen in de uitbreiding die betaalbaar zijn voor de huidige Nagelezen – ook voor de bewoners die geen huis bezitten om door te verkopen.

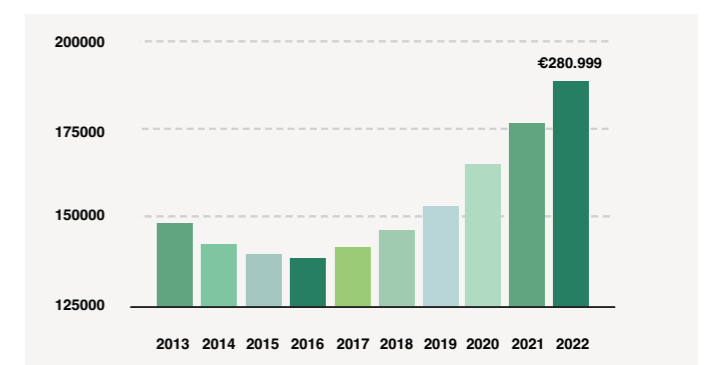
Inwoners naar leeftijd in het huidige dorp Nagele (CBS)

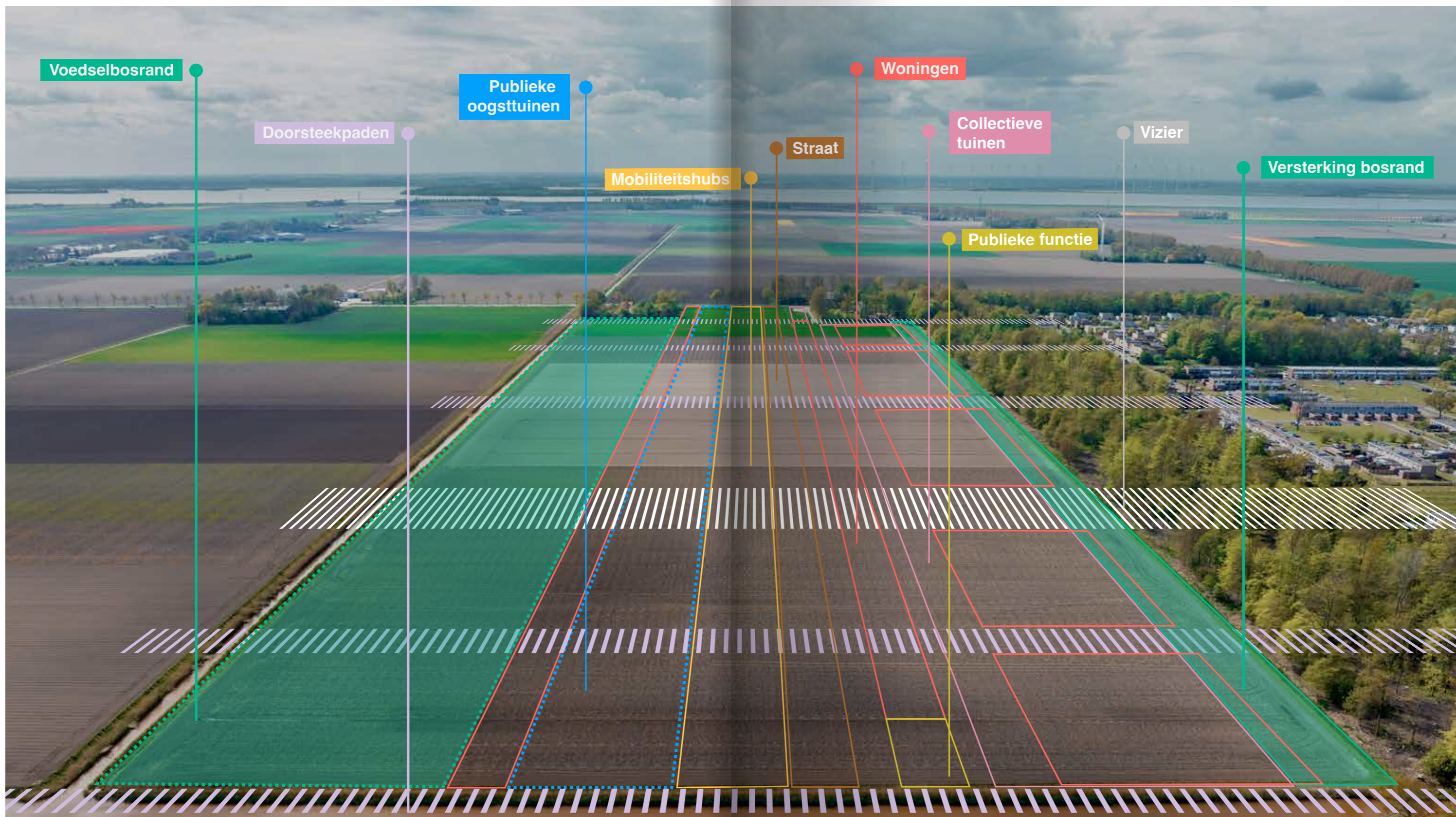
Eenzaamheid onder Nagelezen tussen 18-65 jaar (CBS)

Vergelijking gemiddeld bruto jaarinkomen (CBS)

Gemiddelde WOZ-waarden in huidig dorp Nagele (CBS)

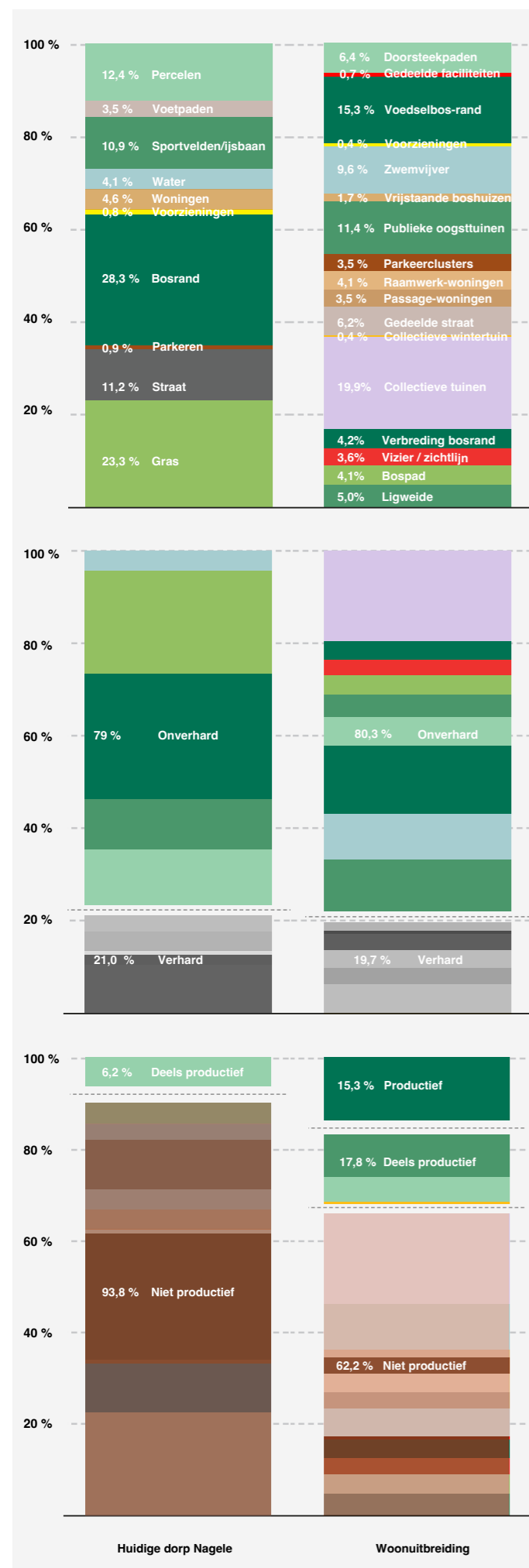
Ontwerp aan de ruimtelijke zonering

Met het toevoegen van een substantieel aantal woningen is het van belang overig ruimtegebruik, zoals publieke voorzieningen en groen, in balans te brengen. We passen het gedachtegoed van de 'Utrechtse Barcode' toe; een differentiatie van bijvoorbeeld soorten groen

en water. De gemeente verdiept zich hierin binnen de Noordoostpolder. Hier wordt in de planvorming op door-ontworpen. In bovenstaand beeld een voorstel voor de ruimtelijke zones met ruimte voor diverse woonvormen, soorten groen, water, productief landschap en verbindingen tussen dorp en polder.

Verkenning ruimtelijke zonering

Voorstel voor een verscheidenheid aan ruimtegebruik op het perceel

Vergelijk een meer divers ruimtegebruik

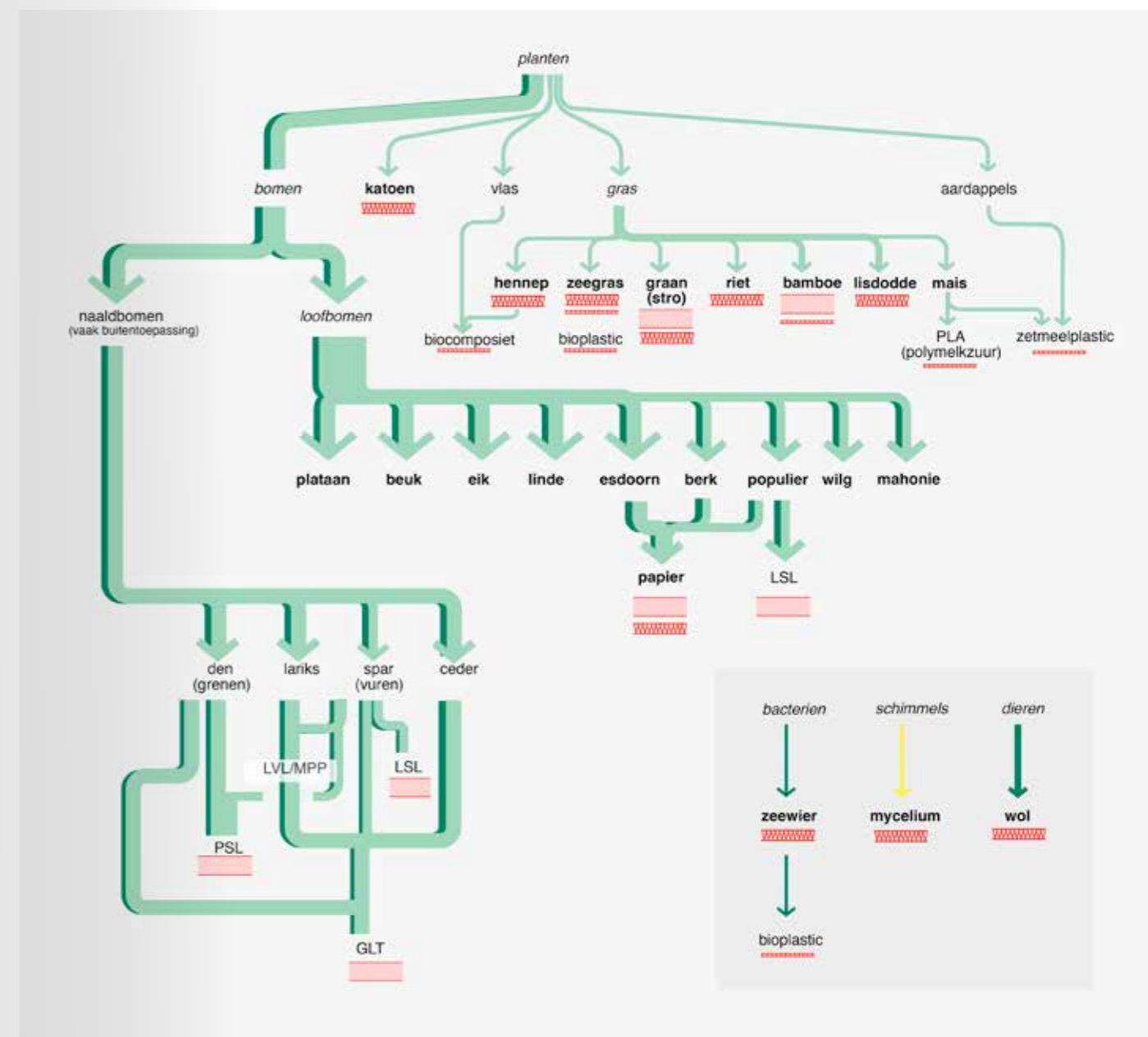
Met de uitbreiding is er sprake van een zoektocht naar andere vormen en verdeling van ruimtegebruik en daarmee de waardering van de gronden. Zoals minder privaat en meer collectief gebruik; dit is van belang om de open, vruchtbare ruimte te benutten. Dit vraagt om nieuwe manieren van organiseren. In de uitbreiding is sprake van een grotere verscheidenheid aan ruimtegebruik in vergelijking met het huidige dorp. Ook nemen de woningen minder ruimte in dan in bestaand Nagele. Dit is hiernaast weergegeven, waarbij niet alleen wonen, werken en infrastructuur is benoemd, maar ook een onderscheid in diverse functies.

Verken de ratio verhard - onverhard

Als we het huidige Nagele en de voorgestelde verdeling van de ruimte voor de woonuitbreiding met elkaar vergelijken zien we dat de verhouding verhard-onverhard overeenkomt. Wel is er bij de woonuitbreiding meer variatie in verschillende functies van de onverharde delen die verder verkend dienen te worden. Bovendien is er met compact bouwen ook sprake van een hogere dichtheid aan woningen, waardoor er meer ruimte beschikbaar is voor functies als water, productief landschap en verschillende type groengebieden zoals een bos en ligweide.

Reken aan de ratio productief - onproductief

Het is de ambitie om op het perceel van de woonuitbreiding meer ruimte voor productief landschap te bestemmen dan in het bestaande Nagele. Onder 'productief' verstaan we bijvoorbeeld het bijdragen aan het verschaffen van voedsel voor mensen en dieren. Op het uitbreidingsperceel blijft een deel beschikbaar als productief landschap voor onder meer een voedselbos en collectieve oogsttuinen met boomgaarden. Ook kan dit landschap mogelijk benut worden voor het verbouwen van biobased bouwmaterialen. Dit levert opbrengsten die meegenomen dienen te worden in de berekeningen tijdens de verdere planvorming.

Lettertype:

cursief kenmerk over bouw materiaal
normaal bouw materiaal, bewerkt waardoor niet herbruikbaar > wel remontabel grondstof als/of bouw materiaal, te gebruiken als bouw materiaal

vetgedrukt

Kleur van de lijnen:

landbouw
 restproducten
 kunstmatig/locatie ongebonden

Dikte van de lijnen:

binnen een maand te oogsten
 binnen een jaar te oogsten
 binnen 25 jaar te oogsten
 binnen 50 jaar te oogsten

Symbolen:

isoliemateriaal
 afwerkingsmateriaal
 constructie materiaal

Schema biobased bouwmaterialen, bewerking afbeelding onderzoek Biobased bouwen CRA

Verdiep het Nieuwe Bouwen 2.0

De bouwsector is verantwoordelijk voor een groot deel van de CO2-uitstoot. Om richting 2050 een circulaire economie te realiseren, is een cultuuromslag in de bouwsector nodig: *een nieuwe bouwcultuur*. De overstap naar biobased bouwmaterialen is hierin eerder een vanzelfsprekendheid dan een keuze. Om hiervan de reguliere bouwpraktijk te maken is verdieping via kennisontwikkeling en praktijkervaring nodig. In de afbeelding hierboven is een overzicht te zien van diverse planten en de verschillende bouwmaterialen die hieruit verkregen kunnen worden.

Fasering en deelonderzoeken

De ambities opgesteld in dit document zullen gefaseerd over meerdere jaren heen worden gerealiseerd. We zien hierin drie fases met op hoofdlijnen de volgende stappen en resultaten:

Fase I - Startup

- Er worden **sleutelgesprekken met overheden en kennispartners** gevoerd om koppelkansen verder te verkennen en de benodigde kennis te vergaren om de ambities haalbaar te maken.
- In deze fase wordt er gewerkt aan een **adaptieve uitvoeringsstrategie** met extra aandacht voor een eerste fase van vijftig woningen, innovatie en (tijdelijk) gebruik van het uitbreidingsperceel.
- Vanuit het Ambitiedocument worden er **verdere gesprekken met het dorp en Dorpsbelang** gevoerd en wordt voortgebouwd op bestaande en geplande (bouw) ontwikkelingen in het dorp.
- De **Coöperatief Nagele-beweging** wordt uitgewerkt vanuit de in dit document opgestelde ambities rond coöperatieven.
- Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar **strategische ingrepen in het bestaande dorp** ten aanzien van mogelijke toevoeging van enkele woningen, en het tot stand brengen van een solide ruimtelijke, sociale en groene aansluiting met de uitbreiding.

Fase II - Planvoorbereiding

- Een **Programma van Eisen** wordt opgesteld op basis waarvan het **stedenbouwkundigplan** wordt gemaakt.
- **Wijziging van het bestemmingsplan** (het omgevingsplan) op de kavel.
- Het **woningbouwprogramma voor bouw-fase 1** van de uitbreiding wordt verder aangescherpt; op basis hiervan wordt een **grondexploitatie voor circa vijftig woon-eenheden** gemaakt.

- Er wordt een **beeldkwaliteitsplan voor de woonuitbreiding** opgesteld.
- Voor de planvorming van de woonuitbreiding volgen de **drie ontwerpfases** van Schetsontwerp (SO), Voorlopig ontwerp (VO) en Definitief ontwerp (DO).
- De planvoorbereiding voor de **aanhechting** tussen het bestaande Nagele en het uitbreidingsperceel wordt uitgevoerd.
- De mogelijkheden voor de **bouw van een (aantal) modelwoning(en) op het uitbreidingsperceel** worden onderzocht.

Fase III - Uitvoering

- Bepalen en planten van **te verbouwen bouwmaterialen** op het uitbreidingsperceel zoals houtbouw en hennep.
- Start met de **aanleg van bepalende landschappelijke elementen** zoals een zwembad, een voedselbos, een oogsttuin zodat Nagelezen hier al gebruik van kunnen maken (de kost gaat voor de baat uit).
- De **uitvraag aan ontwikkelende partijen** wordt gedaan (een deel vanuit wooncoöperatieven, woningcorporaties, beleggers en particulieren); het perceel wordt gefaseerd ontwikkeld om veerkrachtig te zijn.
- Er wordt begonnen met de **aanleg van de (tijdelijke) infrastructuur**.
- Vervolgens starten de ontwikkelende partijen met de **gefaseerde woningbouw**.

Waarom wachten als we direct kunnen beginnen met verweven, verbeteren, samen werken en innoveren?

Parallel aan de hiernaast beschreven fasering is een aantal deelonderzoeken noodzakelijk om de ambities verder te brengen. Dit Ambitiedocument brengt diverse thema's naar voren, waarbij het aan te bevelen is door te werken op de hieronder beschreven sporen.

Co-creatie en coöperatieven

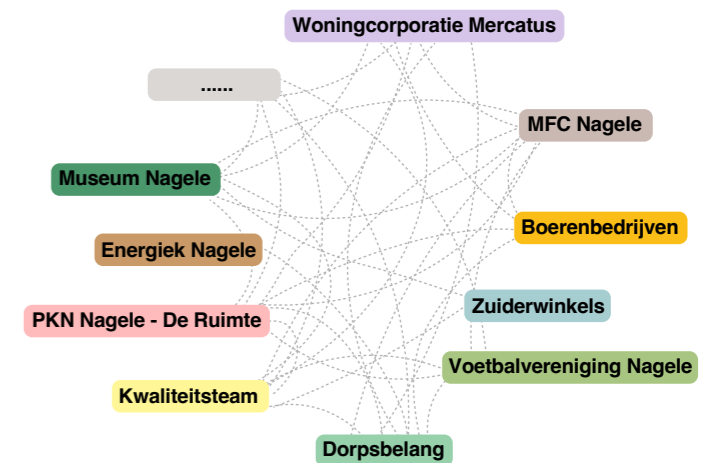
- Aan de voorkant van de ontwikkeling is de inzet vanuit de gemeente noodzakelijk om de ambities rond het versterken van de dorpsgemeenschap haalbaar te maken.
- Verder betrekken van al bekende en ongekende actoren in het dorp en de polder.
- Coöperatieve woonvormen organisatorisch, programmatisch en ruimtelijk verkennen.
- In samenwerking met Mercatus het 'ruilmodel' van woningen onderzoeken.
- Coöperatieve vormen rond voedselverbouw (zoals Herenboeren) uitwerken.
- Samenwerkingen zoeken voor het opzetten van een voedselbos.
- Energiecoöperatie Energiek Nagele denkt mee met mogelijkheden voor duurzame energie in de woonuitbreiding.

Haalbaarheid en betaalbaarheid

- Doorrekenen van de grondopbrengsten vanuit de voorgestelde ruimtegebruiken.
- Verkenningen rond beleid en verdienmodellen om voedselverbouw, verbouw van materialen en woningbouw te combineren.
- Verdiepen van gewenste woningtypen, doelgroepen en draagvlak voorzieningen.
- Vernieuwende mogelijkheden voor (deel) mobiliteit verkennen en uitwerken.

Nieuwe Bouwen 2.0

- Kennis vergaren rond de bouw en verbouw van biobased materialen op de kavel
- Testen van bouwmethoden voor duurzame, diverse en levensloopbestendige woningen.

Verder te betrekken actoren binnen het sociaal-maatschappelijk weefsel van het dorp en de polder

Kracht van de dorpsgemeenschap

Circulair bouwsysteem voor 18 duurzame woningen in project Noorderwinkels Nagele / Kingspan TEK en OVT

“Nagele is een symbool van vooruitgang en innovatie, en ik hoop dat we over zeventig jaar wederom zo terug kijken op dit uitbreidingsplan”

Bas Horsting, Lid Kwaliteitsteam
- Supervisor Nagele

Zef Hemel, RUG / TU Delft / UvA
- Hoogleraar, Abe Bonnema-leerstoel

“Ik wens Nagele de liefdevolle aandacht van ontwerpers toe, waardoor er weer iets moois ontstaat en deze uitbreiding het verhaal van Nagele gaat verrijken!”

Bijlage: Achtergrond

Kernwaarden en verbeterlagen Nagele

De ontwerperscollectieven De 8 en Opbouw waren door de directie van de Wieringermeer gevraagd om met een idee te komen voor het te realiseren dorp Nagele. Het dorp diende geen traditionele opbouw te kennen zoals andere dorpen in de Noordoostpolder; de aanpak moest anders zijn. Er is meer dan tien jaar ontworpen aan het plan, voordat er in 1954 is begonnen met de bouw. Het bijzondere proces is vastgelegd door filmmaker Louis van Gasteren en leidde tot de documentaire met de titel: 'Een nieuw dorp op nieuw land'.

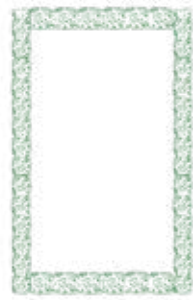
Zo'n zeventig jaar na de bouw van Nagele zijn er waarden die behouden dienen te blijven en verbeterpunten die gemaakt moeten worden

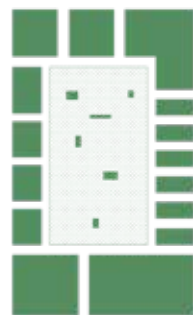
Mien Ruys is verantwoordelijk voor het landschapsontwerp van Nagele

De 8 en Opbouw aan het werk / still documentaire Louis van Gasteren

Bosrand rondom voor geborgenheid

Open middengebied met openbare functies

Wonen rondom hoven in kleinere gemeenschappen

Verskillende typen en schaalniveaus aan groen

Nagele als innovatiedorp voor het Nieuwe Bouwen

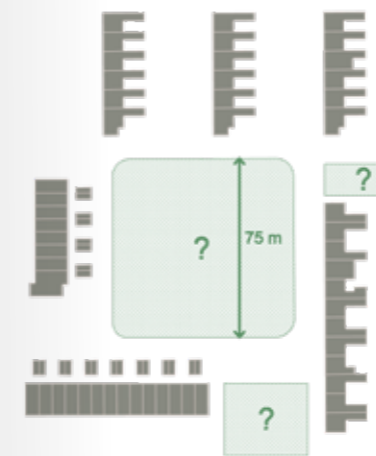
Ruimtelijke kenmerken van Nagele

De oorspronkelijke opdracht aan De 8 en Opbouw luidde: "Ontwerp een dorp met ongeveer 300 woningen, 3 kerken, 3 scholen, winkels, een dorps huis, een sport-zaal, horeca en een begraafplaats". Zij ontwierpen vanuit de modernistische principes van 'licht, lucht en ruimte' en functiescheiding. Zij wilden geborgenheid bieden in de weidse polder door een bosrand rondom het dorp te maken als 'een ruimte in de ruimte'. Daarbij werd het hele dorp als kern voor de dorpsgemeenschap gezien met een centraal open middengebied met openbare functies, daarlangs een strook voorzieningen en rondom de woonhoven, met telkens een kleinere open ruimte. Het landschapsonwerp had een belangrijke rol in het ontwerp en leidde tot verschillende typen en schalen van groen. Tot slot, het ruimtelijke kenmerk van Nagele als voorbeeld van het Nieuwe Bouwen waardoor het bekend staat als 'plattedakendorp'. Voorkomend uit de nieuwe bouwmethodes destijds van beton en glas, en het ideaal van minder spullen waardoor een zolder overbodig leek.

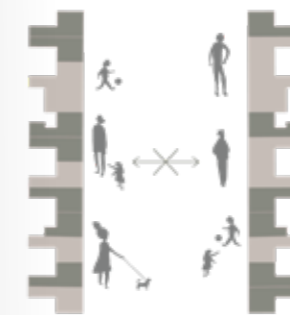
Kansen voor verbetering

Door de weids opgezette, weinig ingerichte openbare ruimte en het ontbreken van traditionele straten met voorkanten van woningen aan beide kanten van de straat, voelen het middenterrein en de woonhoven wat anoniem aan en worden interacties niet gestimuleerd. Parkeerplaatsen domineren het straatbeeld en zouden juist ondersteunend aan de structuur van het dorp moeten zijn. De inrichting van de openbare ruimte in het dorp blijft daarmee een aandachtspunt. Met het Groenstructuurplan zijn al verbeterlagen gemaakt, maar er liggen nog kansen wat betreft uniform straatmeubilair en de klimaatopgaven. Hiervoor is meer divers groen benodigd. Daarnaast staat het draagvlak van voorzieningen onder druk en behoeven deze deels een andere invulling. Ook is de behoefte aan woningdifferentiatie een aandachtspunt voor de woonuitbreiding.

Schema's van de kernwaarden van het dorp

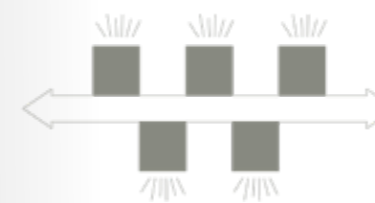
Schaal en invulling hoven te groot en leeg

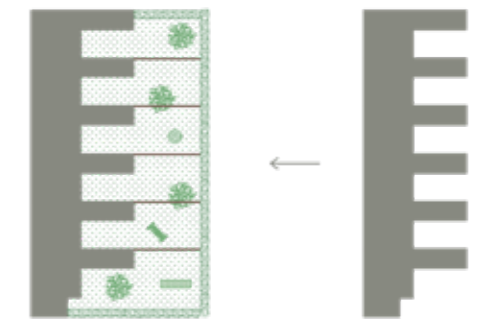
Weinig interactie tussen huidige en nieuwe (tijdelijke) bewoners

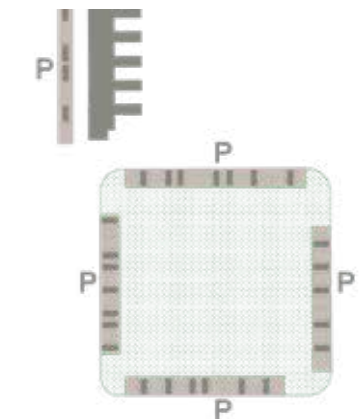
Weinig middelhoog en biodivers groen

Voorzieningen veerkrachtig houden

Achterzijde tegenover voorzijde van woningen oogt anoniem

Parkeerplaatsen dominant in het straatbeeld

Gebrek draagvlak voortbestaan kerken

Eenzijdige woningvoorraad van eengezins-rijwoningen

Schema's van te maken verbeterlagen voor Nagele

Aanloop naar Ambitiedocument

'Een ruimte in de ruimte' - CIAM / Aldo van Eyck, 1956

Workshop met bewoners van het dorp en de buitenwegen, op het uitbreidingsperceel in Nagele, 2022

Vanuit het veldwerk hebben we ervaren dat er bij de Nagelezen een wens voor uitbreiding is die gepaard gaat met behoefte aan verbeteringen in het dorp

Terugblik op januari 2022 tot juli 2023
Verschillende stappen hebben geleid tot het voorliggende Ambitiedocument:

- Januari 2022
Besluit gemeenteraad uitbreiding dorpen
- Juli - december 2022
Ontwerpend onderzoek Young Innovators
- September 2022
Wet Voorkeursrecht Gemeenten (WvG) van toepassing op uitbreidingsperceel
- Maart - april 2023
Enquête 'Woningbehoefte Nagele'
- Maart - juli 2023
Opstellen Ambitiedocument

Ontwerpend onderzoek uitbreiding Nagele

Met de uitbreiding van Nagele wordt voortgebouwd op de geformuleerde richtlijnen en aandachtspunten uit het ontwerpend onderzoek 'STREEK – tussen dorp en land', in 2022 uitgevoerd door Dérive in het kader van het Young Innovators Programma van het College van Rijksadviseurs. De uitbreiding van Nagele vormt het uitgangspunt van dit ontwerpend onderzoek, onderbouwd vanuit de nood aan draagvlak voor de voorzieningen en de veronderstelling dat inbreiding met grote woningaantallen onwenselijk is gezien de cultuurhistorische waarden van het dorp.

Als volgende stap richting de uitbreiding van Nagele heeft Dérive dit Ambitiedocument opgesteld in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder, Strootman Landschapsarchitecten, overige professionals en Nagelezen.

Al wandelend langs de Nagelertocht ervaar je de overgang van dorp naar polder!

Bundeling voorafgaand ontwerpend onderzoek, 2022

Wandeling met onderzoekers van de TU Delft, 2023

Een bijzonder dorp, een bijzonder proces

Om kennis te vergaren over de ontwerpprincipes van Nagele, het dorp en haar inwoners zijn er verschillende momenten geweest waarbij er met de Nagelezen, de gemeente, de provincie, het Rijk, andere experts en onderzoekers gesproken, gewandeld en gewerkt is. Deze momenten worden – net als door Louis van Gasteren met de documentaires ‘Een nieuw dorp op nieuw land’ en ‘Terug naar Nagele’ – vastgelegd door Nagelees en filmmaker Jaimy Soares.

Samen vertellen we de ontwerpprincipes van Nagele door naar de 21ste eeuw!

Woningbehoefte Nagele

In de enquête ‘Woningbehoefte Nagele’, uitgezet door de gemeente Noordoostpolder, hebben 172 respondenten hun woonwensen geuit. Hiervan zijn er 111 (68%) afkomstig uit het dorp Nagele, 33 uit de buitenwegen van Nagele, 17 binnen de Noordoostpolder en 11 daarbuiten. Het huidige woningaanbod wordt door 85% van de respondenten als onvoldoende gezien; dit bevestigt de behoefte aan een grotere woningdifferentiatie. Deze resultaten en overige inzichten uit de enquête worden meegenomen in de planvorming.

De planvorming wordt vastgelegd door Jaimy Soares, foto van Anita Blom tijdens expertsessie / Museum Nagele

Expertsessie met professionals in Museum Nagele, 17 maart 2023

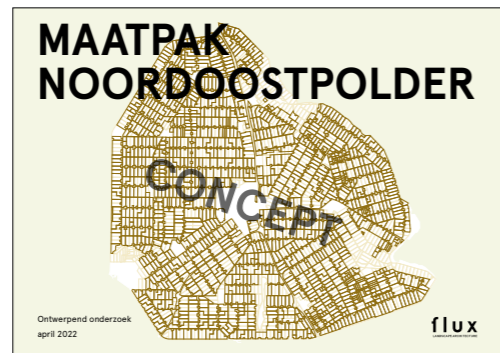
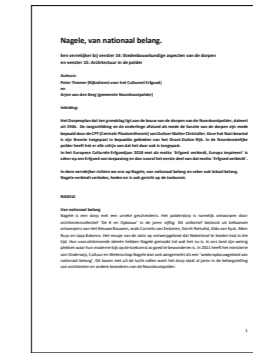
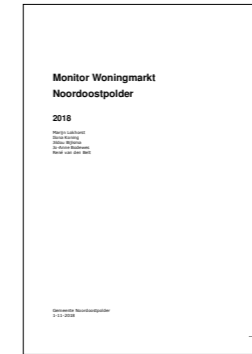
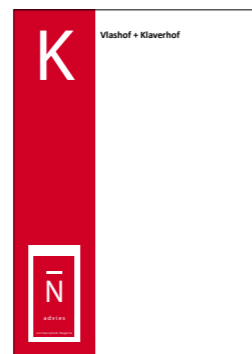
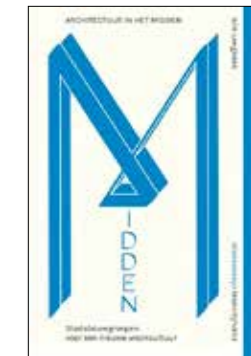

Jaarvergadering Dorpsbelang in De Ruimte, 13 april 2023

Gezamenlijk werken aan Nagele, met professionals en Nagelezen

Selectie toegepaste bronnen

Ambitiedocument duurzame woonuitbreiding Nagele
maart-juli 2023

Dérive

Kevin Westerveld
Hedwig van der Linden
Margot De Caster
Lucien Berteau

In samenwerking met Strootman Landschapsarchitecten,
Jaimy Soares Cinematografie en Megan de Vos Illustraties

Strootman Landschapsarchitecten

Remco van der Togt
Elena Delrio
Myrthe Lemmens
Berno Strootman

In opdracht van de Gemeente Noordoostpolder:
Jos Dijkker en Arjen van den Berg

Met dank aan onderstaande partijen:

Dorpsbelang Nagele, Energiek Nagele, Erfgoed Deal, Kwaliteitsteam Nagele, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Museum Nagele, Provincie Flevoland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Young Innovators Programma / College van Rijksadviseurs

Veel dank voor de bijdragen van:

Ad Otte, Arie Lengkeek, Anita Blom, Bas Horsting, Carina van Dijk, Carolien Ligtenberg, Doris Schmutzhart, Endry van Velzen, Gerard Spigt, Gerjan Kamphuis, Gert Jan Kerssies, Harma Horlings, Hester Kuper, Jaimy Soares, Jakko Smit, Janet Eilander, Leon Bovée, Liset Moerdijk, Maarten Meevis, Marjolein Smeele, Marleen de Ruiter, Marten van der Molen, Martijn Noordermeer, Mirjam Blott, Peter Timmer, Rocco van de Kar, Rutger Bergboer, Wouter Veldhuis, Zef Hemel

Voor de totstandkoming van dit Ambitiedocument is dankbaar gebruik gemaakt van eerder onderzoek naar Nagele

Ambitiedocument
Duurzame Woonuitbreiding Nagele